

Redna sodišča na Slovenskem po letu 1945¹ in njihovo gradivo

BRANE KOZINA, ŽARKO BIZJAK

UVOD

Na arhivskem posvetovanju v Novi Gorici je bil med drugim sprejet sklep o formiranju delovne skupine za pravosodje z namenom, da se izdelajo tipska navodila za odbiranje arhivskega gradiva in priročniki za popisovanje gradiva pravosodnih organov. Delovna skupina se sestaja in je do sedaj sklenila, da se izdela zbirka predpisov, ki se nanašajo na pravosodne organe na območju Slovenije, neglede na državnoopravni okvir, od srede 18. stoletja dalje. Poseben del te zbirke bodo objavljeni poslovniki o poslovanju pravosodnih organov. Že ves čas delovanja skupine za pravosodje se zavedamo, da je potrebno izdelati enotno klasifikacijo pravosodnih organov, zlasti v primeru morebitnega izgrajevanja enotnega informacijskega sistema slovenskih arhivov. Za sprejem enotne klasifikacije je potrebno izdelati analize razvoja organizacijske strukture pravosodnih organov in njihove pristojnosti. Do priročnikov za popisovanje smo še daleč, ravno tako na obzorju še ne vidimo enotnih tipskih navodil za odbiranje arhivskega gradiva.

V tem prispevku želiva podati kratek historiat rednih sodišč splošne pristojnosti na prvi in drugi stopnji po letu 1945, čeprav je s stališča kriterijev za formiranje fondov oziroma klasificiranjem fondov letnica 1945 lahko vprašljiva. Nadalje poizkušava podati nekaj osnovnih informacij o rednih sodiščih. V zvezi z vrstami gradiva sodišč ter problematiko valorizacije arhivskega gradiva sodišč zaradi izdelave tipskih navodil pa predstavljava sodne poslovnike. Ker imamo v arhivih slabe izkušnje glede odnosa sodišč oziroma pristojnih organov do arhivskega gradiva ter zato ne vemo, kje se nabuja v zadnjih letih tako iskano gradivo, sva poizkusila predstaviti nekaj okoliščin, ki vplivajo na slabo ohranjenost gradiva.

ORGANIZACIJA REDNEGA SODSTVA PO LETU 1945

Z Odlokom o začasni ureditvi narodnih sodišč in o narodnih sodnikih² z dne 11. septembra 1944, ki ga je izdalo Predsedstvo SNOS, so na ozemlju Slovenije izvrševala sodno oblast poleg sodišč pod nadzorom okupatorja tudi narodna

sodišča v vseh civilnih, pravnih in nepravdnih ter v kazenskih zadevah, razen v tistih, ki so bile s posebnimi določbami pridržane vojaškemu kazenskemu sodstvu, če tudi teh vojaška sodišča niso odstopala narodnim sodiščem. Po tem odloku so v Sloveniji delovala vrhovno, višja, okrajna in okrajna narodna sodišča.

Vsa narodna sodišča so bila zborna, sodila so v senatih treh (okrajna, okrajna) oziroma v senatih petih sodnikov (višja, vrhovno narodno sodišče).

Glede teritorialne pristojnosti so okrajna sodišča poslovala v kraju, kjer je bil sedež okrajnega narodnoosvobodilnega odbora, njihovo krajevno področje pa je obsegalo vse območje okraja. Področje okrajnega narodnega sodišča je obsegalo območje okrožja s sedežem v kraju, kjer je bil sedež okrajnega narodnoosvobodilnega odbora. Sodno področje višjih narodnih sodišč je odgovarjalo področjem pokrajin, na katere je bilo v upravnem oziru razdeljeno območje Slovenije. Sodno področje vrhovnega narodnega sodišča pa je obsegalo vse območje Slovenije.

Uredba o začasni delni ustavitvi poslovanja sodišč³ z dne 15. maja 1945 je prekinila vse tekoče sporne zadeve in izvršbe. Materialni in procesualni roki so bili prekinjeni, nove vloge pa se niso odpirale. Uredba se ni nanašala na sodišča, ki so bila ustanovljena z odlokom z dne 11. septembra 1944 (Narodno okrajno sodišče Novo mesto ter narodna okrajna sodišča v Metliki, Črnomlju, Kočevju, Ribnici in Cerknici) in so bila organizirana že na bivšem osvobojenem ozemlju. Za izvrševanje uredbe so skrbeli delegati ministrstva za pravosodje pri posameznih sodiščih, ki so bili določeni z uredbama o postavitvi delegatov pri sodiščih⁴, ki so sicer imeli pravico nadaljevati določene nepravdne zadeve, glede kazenskih stvari pa je bilo določeno, da vojaška sodišča poslujejo kot kazenska sodišča tudi v civilnih zadevah. V postopku pred vojaškim kazenskim sodiščem je veljalo načelo, da je sodba prve stopnje takoj pravnomočna, razen v primeru, če je šlo za smrtno kazen ali dolgoletni zapor. V tem primeru je sodbo moralo potrditi še višje vojaško sodišče. Za vse stvari, ki so bile v teku do 15. maja 1945, se je smatralo, da ne morejo tvoriti podlage za nadaljnji postopek, pač pa je bilo treba vsako zadevo začeti znova. Predvidevalo se je namreč, da bodo neka-

¹ V prispevku ni zajet tisti del Slovenije, ki je spadal pod vojaško upravo oziroma v cono B STO. Ta del Slovenije tedaj pač ni bil formalno v okviru federalne Slovenije.

² Ur.list SNOS, št.26/4/1944.

³ Ur.list SNOS in NVS, št.5/31/1945.

⁴ Ur.list SNOS in NVS, št.5/32,33/1945.

tere zadeve glede na spremenjene prilike postale brezpredmetne, vendar se je tudi predvidevalo, da sodišče lahko uporabi že zbrano gradivo, o tem pa, ali se bo le to uporabljalo ali ne, pa bo sodišče odločalo v vsakem konkretnem primeru.

Uredba o prevzemu sodnega poslovanja v Sloveniji⁵ z dne 14. septembra 1945 je določala, da se tekoče civilne zadeve nadaljujejo oziroma o njih znova odloči sodišče prve stopnje, ki je zanje stvarno in krajevno pristojno. Zadeve, ki tečejo pred sodiščem višje stopnje, se vrnejo sodišču prve stopnje, ki postopa v tekočih zadevah tudi v primeru, če je sodišče višje stopnje že izdalo odločbo. Kazenske zadeve, v postopku pri vojaških sodiščih in kjer še ni bila izrečena obsodba, so se odstopila pristojnim narodnim sodiščem. Le-ta so prevzela tudi vse nepravdne zadeve.

Če se je sedež sodišča menjal ali pa če se območja narodnih sodišč in bivših sodišč niso ujemale, so se nerešene zadeve odstopile narodnemu sodišču, v čigar območju leži kraj, ki je odločilen za določitev pristojnosti.

Ne samo v okviru ministrstva za pravosodje, pač pa na ravni vseh upravnih organov, so se v tem obdobju srečevali z velikimi organizacijskimi, finančnimi in strokovnimi problemi, zato je bilo s strani upravnih organov izdanih skoraj vsakodnevno tudi več navodil, ki so urejala oziroma skušala urejati poslovanje sodišč in povečati zagonsko moč.

Ustava FLRJ⁶ z dne 31. januarja 1946 je opredeljevala položaj sodišč in na tej osnovi je bil dne 25. junija 1946 sprejet Zakon o ureditvi ljudskih sodišč⁷, ki je potrdil spremembe in dopolnitve Zakona o ureditvi narodnih sodišč⁸ z dne 26. avgusta 1945. Zakon je v splošnih določbah določil, da sodno oblast izvajajo Vrhovno sodišče FLRJ, vrhovna sodišča federalnih enot, okrožna in okrajna sodišča. Okrajna sodišča so bila pristojna po tem zakonu odločati v kazenskih zadevah na prvi stopnji za kazniva dejanja zoper življenje, telo, prostost, čast, imovino zasebnikov, zdravje, javno moralo, zakon in rodbino. V civilnih stvareh so odlašala na prvi stopnji v sporih o imovinskopravnih zahtevkih, ne glede na vrednost, razen če je bila tožena stranka ustanova, podjetje ali organizacija javnega značaja; v sporih iz razmerja med starši in zakonskimi in nezakonskimi otroki; v sporih o določitvi in popravi mej med nepremičninami; v sporih o služnostih; v sporih zaradi motenja posesti; v sporih iz zakupnih in najemnih pogodb; v sporih, ki izvirajo iz delovnega razmerja ter v vseh nespornih in izvršilnih stvareh.

Število okrajnih sodišč je določal minister za pravosodje federalne enote.

Okrožna sodišča so nadzorovala delo vseh podrejenih okrajnih sodišč ter odločala na prvi stopnji v kazenskih zadevah za kazniva dejanja zoper domovino, državo in njeno ureditev, narodno oblast, narodno imovino, pravosodje, splošno varnost ljudi, imovine in javnega prometa ter zoper uradno dolžnost, ponarejanje mer in denarja. V civilnih zadevah so odločala v imovinskopravnih sporih, v katerih je tožena stranka ustanova, podjetje ali organizacija javnega značaja; v sporih, ki izvirajo iz vzajemnega razmerja in se ne tičejo zgolj imovinskopravnih zahtevkov, v sporih o povračilu škode, ki jo storijo državljanom javni uslužbeneci z nepravilnim opravljanjem službe; v sporih o rodniških in pomorskih stvareh. Okrožna sodišča so nadalje odločala o rednih pritožbah, vloženi zoper odločbe okrajnih sodišč.

Število okrožnih sodišč je določal minister za pravosodje federalne vlade.

Vrhovno sodišče federalne enote je nadziralo delovanje vseh okrožnih in okrajnih sodišč na območju enote in je bilo pristojno za sojenje na prvi stopnji o kazenskih in civilnih stvareh, ki so mu bile dane v pristojnost s posebnimi zakoni; odločalo o pritožbah, vloženi zoper odločbe okrožnih sodišč; odločalo o nadzorstvenih pritožbah, vloženi zoper pravnomočne odločbe okrožnih in okrajnih sodišč; odločalo o sporih glede pristojnosti med okrožnimi sodišči ter med okrožnimi in okrajnimi sodišči, ki so na njihovem območju; odločalo o sporih glede pristojnosti med sodišči in drugimi oblastvi, ki so na njihovem območju. Dajalo je obvezna navodila v vprašanih sodne prakse na področju zakonodaje, ki velja samo v tisti federalni enoti.

Ministrstvo za pravosodje je sporazumno z Ministrstvom za socialno skrbstvo dne 18. septembra 1947 izdalo Navodilo o prenosu skrbstvenih zadev od sodišč na ljudske odbore⁹. Sodišča so morala izročiti ljudskim odborom vse spise o skrbništvih mladoletnikov in o skrbništvih oseb, ki jim je bila odvzeta opravilna sposobnost ter spise o postavitvi skrbnikov za posebne primere. Izročiti so morali tudi spise, ki so obravnavali nadzorstvo nad starši glede vzgoje ali uprave premoženja mladoletnikov. Navodilo je podrobno določalo tudi način popisa odstopljenega gradiva, način izdelave seznamov ter seznime spisov, ki še nadalje ostanejo na sodišču.

Ustavni zakon o temeljnih družbene in politične ureditve¹⁰ z dne 13. januarja 1953 ustave iz leta 1946 na področju sodstva ni spremenil, je pa omogočil utrditev enotnega sistema pravosodja in položaj Vrhovnega sodišča FLRJ v novem zakonu, ki je sledil.

Republiški odlok o razglasitvi zakona za izvršitev zakona o temeljnih družbene in politične

⁵ Ur.list SNOS in NVS, št. 35/253/1945.

⁶ Ur.list FLRJ, št. 10/54/1946.

⁷ Ur.list FLRJ, št. 51/349/1946.

⁸ Ur.list DFJ, št. 67/622/1945.

⁹ Ur.list I.RS, št. 39/213/1947.

¹⁰ Ur.list FLRJ, št. 3/19/1953.

ureditve in o organih oblasti¹¹ z dne 12. februarja 1953 je določil, da vse zadeve, ki so spadale v pristojnost Ministrstva za pravosodje preidejo na Državni sekretariat za pravosodno upravo (reorganizacija vlade).

Zakon o sodiščih¹² z dne 21. julija 1954 je ločil redna, gospodarska in vojaška sodišča. Po tem zakonu so bila redna sodišča okrajna sodišča, okrožna sodišča, republiško vrhovno sodišče ter zvezno vrhovno sodišče.

Okrajno sodišče se je ustanovilo za območje enega okraja ali mesta, v večjih okrajih ali mestih pa za del okraja ali del mesta. Okrajno sodišče je odločalo na prvi stopnji v kazenskih, civilnih in drugih zadevah, za katere je bilo pristojno.

Okrožno sodišče se je ustanovilo za območje dveh ali več okrajnih sodišč. Okrožna sodišča so odločala na prvi stopnji v kazenskih, civilnih in drugih zadevah, za katera so bila pristojna, ter o pravnih sredstvih zoper odločbe okrajnih sodišč na drugi stopnji. Okrožna sodišča so bila po tem zakonu dolžna tudi voditi priskave in opravljati druge zadeve, ki jih je določal zakon.

Vrhovno sodišče je odločalo v kazenskih, civilnih in drugih zadevah; o rednih in izrednih pravnih sredstvih ter odločalo v upravnih sporih v primerih, ki jih je določal zakon. Vrhovno sodišče je odločalo tudi o sporih o pristojnosti med sodišči in republiškimi upravnimi organi ter med sodišči in ljudskimi odbori na območju republike.

Zakon je podrobno določal tudi potek sej sodnih oddelkov in občnih sej vrhovnih sodišč, volitve predsednika sodišča, sodnikov in sodnikov porotnikov, položaj le teh, razrešitve, prenehanje službe in odstranitev predsednikov sodišč, sodnikov in sodnikov porotnikov, položaj strokovnih sodelavcev in pisarniških uslužbencev in delo sodne uprave.

Na podlagi Ustave SFRJ¹³ je izšel Temeljni zakon o splošnih sodiščih¹⁴ z dne 6. februarja 1965, ki je določal pristojnost in organizacijo občinskih, okrožnih, republiških vrhovnih sodišč in Vrhovnega sodišča SFRJ. Občinska sodišča so odločala na prvi stopnji v kazenskih in civilnih stvareh, za katera so bila pristojna po zakonu. Okrožna sodišča so odločala na prvi stopnji v kazenskih in civilnih stvareh, za katera so bila pristojna po zakonu, odločala na drugi stopnji o pravnih sredstvih zoper odločbe občinskih sodišč. Republiško vrhovno sodišče je določalo načelna stališča in pravna mnenja o vprašanjih, ki so imela pomen za enotno uporabo republiških zakonov, odločalo na prvi stopnji v upravnih sporih, odločalo o pravnih sredstvih zoper odločbe okrožnih sodišč, odločalo o izrednih prav-

nih sredstvih zoper pravnomočne odločbe sodišč, predlagalo ustavnemu sodišču uvedbo postopka za presojo ustavnosti in zakonitosti.

Zakon o sodiščih splošne pristojnosti¹⁵ z dne 23. 6. 1965, ki je izšel na podlagi Ustave SRS,¹⁶ je povzel določbe zveznega zakona in podrobneje opredelil pristojnosti Vrhovnega sodišča SR Slovenije.

Ustavni položaj sodstva in njegove pristojnosti sta po letu 1974 določali Ustava SFRJ¹⁷ in Ustava SRS¹⁸. Na tej osnovi je izšel leta 1977 Zakon o rednih sodiščih¹⁹, ki je histveno spremenil organizacijo in pristojnosti rednih sodišč v Sloveniji. Funkcijo rednih sodišč so opravljala temeljna sodišča, višja sodišča in Vrhovno sodišče SRS (RS). Temeljna sodišča so bila pristojna v kazenskih zadevah, da sodijo na prvi stopnji in opravljajo preiskavo; v civilnih zadevah, da sodijo oziroma odločajo na prvi stopnji v premoženjskopravnih, gospodarskih in odškodninskih sporih, v sporih iz rodbinskih razmerij, v izvršilnih, dednih in drugih nepravdnih zadevah, v postopku o prisilni poravnavi in stečajni ter postopku redne likvidacije; vodijo sodni register; odločajo o predlogih za varstvo zaradi nezakonega dejanja; opravljajo zadeve pravne pomoči. Temeljna sodišča so izvrševala sodno funkcijo na svojih enotah. Višja sodišča so bila pristojna, da odločajo na drugi stopnji o pritožbah zoper odločbe temeljnih sodišč, da odločajo o sporih o pristojnosti med temeljnimi sodišči svojega območja in o prenosu krajevne pristojnosti med temeljnimi sodišči svojega območja; na prvi stopnji odločajo o priznanju tujih sodnih odločb. Vrhovno sodišče je bilo pristojno, da sprejema načelna stališča in pravna mnenja, ki so pomembna za enotno uporabo zakonov pri rednih sodiščih; da odloča o izrednih pravnih sredstvih zoper pravnomočne odločbe v primerih, ki jih določa zakon; da odloča na tretji stopnji o pritožbah zoper sodbe, ki jih izdajo višja sodišča ter senati vrhovnega sodišča na drugi stopnji v primerih, ki jih določa zakon; da odloča na drugi stopnji o pritožbah zoper odločbe višjih sodišč in pritožbah zoper odločbe svojih senatov; da odloča o podaljšanju pripora prek treh mesecev; da odloča v sporih o pristojnosti med temeljnimi sodišči z območja različnih višjih sodišč in višjimi sodišči ter med rednimi in samoopravnimi sodišči; da odloča o prenosu krajevne pristojnosti med temeljnimi sodišči z območja različnih višjih sodišč in med višjimi sodišči; da odloča v upravnih in upravno-računskih sporih, razen v primerih, za katere je bilo pristojno Zvezno sodišče; da odloča o zahtevi za varstvo zakonitosti z ustavo zajamčenih svoboščin in pravic, če je bila taka

¹¹ Ur. list LRS, št. 3/14/1953.

¹² Ur. list F.I.R.J., št. 30/376/1954.

¹³ Ur. list SFRJ, št. 14/209/1963.

¹⁴ Ur. list SFRJ, št. 7/129/1965.

¹⁵ Ur. list SRS 20/220/1965.

¹⁶ Ur. list SRS, št. 10/90/1963.

¹⁷ Ur. list SFRJ, št. 9/1974.

¹⁸ Ur. list SRS, št. 7/44/1974.

¹⁹ Ur. list SRS, št. 10/524/1977.

svoboščina ali pravica kršena z dokončnim posamičnim aktom, ni pa zagotovljeno drugačno sodno varstvo; da odloča o zaltevah za sodno varstvo v postopku za prekrške zoper odločbe Republiškega senata za prekrške.

Zakon je nadalje predpisoval posebne določbe o sestavi sodišč, o sejah, sodni in pravosodni upravi, o sodnikih, sodnikih porotnikih in drugih delavcih sodišča ter prehodne in končne določbe.

Ustavni položaj sodstva v Republiki Sloveniji določa Ustava Republike Slovenije²⁰. Na njeni osnovi je 28. aprila 1994 stopil v veljavo Zakon o sodiščih²¹ z dne 24. marca 1994, ki opredeljuje personalno sestavo sodišč, organizacijo sodne uprave ter vrsto sodišč. Po tem zakonu imamo v Sloveniji Vrhovno sodišče, višja sodišča, okrožna sodišča in okrajna sodišča, ki pričnejo z delom 1. januarja 1995.

Okrajna sodišča so pristojna v kazenskih zadevah za sojenje na prvi stopnji o kaznivih dejanjih, za katera je zagrožena denarna kazen ali kazen zapora do treh let, razen v zadevah kaznivih dejanj zoper čast in dobro ime, storjenih s tiskom, po radu, televiziji ali z drugim sredstvom javnega obveščanja; za opravljanje preiskovalnih dejanj glede kaznivih dejanj, za katera so okrajna sodišča pristojna ter za druge zadeve, ki jih določa zakon. V civilnih zadevah so pristojna za sojenje oziroma odločanje na prvi stopnji v premoženjskih sporih, če vrednost spornega zabtevkva ne presega dveh milijonov tolarjev, če zakon ne določa pristojnosti okrožnega sodišča; v civilnih sporih ne glede na vrednost spornega predmeta, če gre za spore zaradi motenja posesti, spore glede služnosti ali realnih bremen, spore iz najemnih ali zakupnih razmerij ter spore o zakonitem preživljanju, če se ne rešuje skupaj z zakonskimi spori ali skupaj s spori o ugotavljanju ali izpodbijanju očetovstva; v zapuščinskih in drugih nepravdnih zadevah ter za vodenje zemljiške knjige; v izvršilnih zadevah ter za opravljanje izvršbe. Okrajna sodišča odločajo nadalje v drugih zadevah, kadar tako določa zakon in opravljajo zadeve pravne pomoči, za katere ni po zakonu pristojno drugo sodišče.

Okrožna sodišča so pristojna v kazenskih zadevah za sojenje na prvi stopnji o kaznivih dejanjih, za katera niso pristojna okrajna sodišča; za opravljanje preiskave oziroma preiskovalnih kaznivih dejanj, za katera so pristojna; za opravljanje predhodnega postopka in sojenje na prvi stopnji o kaznivih dejanjih mladoletnikov; za odločanje na prvi stopnji o izvršitvi kazenske sodbe tujega sodišča; za izvrševanje kazenskih sodb okrajnih in okrožnega sodišča; za odločanje o dovolitvi posegov v človekove pravice in temeljne svoboščine; za odločanje v izvenobravnavnem senatu (tudi v kazenskih zadevah iz pristojnosti okrajnih sodišč); za opravljanje drugih

zadev, ki jih določa zakon; za opravljanje nadzorstva glede zakonitega in pravilnega ravnanja z obsojenci ter nadzorstva nad priporniki. V civilnih zadevah so pristojna za sojenje oziroma odločanje na prvi stopnji v premoženjskih in drugih civilnopravnih sporih, za katera niso pristojna okrajna sodišča; v sporih iz družinskih razmerij, razen o sporih o preživljanju; v gospodarskih sporih; o priznanju tujih sodnih odločb; v zadevah prisilne poravnave in stečaja ter likvidacije, kadar je v pristojnosti sodišča, ter v sporih v zvezi z njimi; v sporih o pravicah intelektualne lastnine; za vodenje sodnega registra; za sojenje oziroma odločanje v drugih zadevah, če tako določa zakon; za opravljanje zadev pravne pomoči v zadevah, za katere je pristojno in za opravljanje mednarodne pravne pomoči. Okrožno sodišče, katerega območje obsega tudi teritorialno morje Republike Slovenije, je pristojno za sojenje oziroma odločanje na prvi stopnji v vseh sporih, ki se nanašajo na ladje in plovbo po morju ter sporih, v katerih se uporablja pomorsko pravo, v sporih glede izkoriščanja morja in morskega dna ter za vodenje registra ladij.

Višja sodišča so pristojna za sojenje oziroma odločanje na drugi stopnji o pritožbah zoper odločbe okrajnih in okrožnih sodišč s svojega območja; za odločanje v sporih o pristojnosti med okrajnimi oziroma okrožnimi sodišči s svojega območja in za odločanje o prenosu pristojnosti na drugo okrajno oziroma okrožno sodišče s svojega območja ter za opravljanje drugih zadev, ki jih določa zakon.

Vrhovno sodišče je pristojno za sojenje oziroma odločanje na prvi stopnji v upravnih in računsko-upravnih sporih, razen v zadevah, za katere zakon določa pristojnost drugega sodišča prve stopnje; za sojenje na drugi stopnji o pritožbah zoper odločbe sodišča prve stopnje v zadevah iz prejšnje točke ter o pritožbah zoper odločbe sodišč prve stopnje, za katere tako določa zakon; za sojenje na tretji stopnji o rednih pravnih sredstvih zoper odločbe sodišč druge stopnje; za odločanje o izrednih pravnih sredstvih zoper odločbe sodišč, razen v primerih, ko je za odločanje o izrednem pravnem sredstvu pristojno drugo sodišče; za odločanje v sporih o pristojnosti med nižjimi sodišči, razen v primerih, ko določa zakon, da je za odločanje o takšnem sporu pristojno drugo sodišče; za odločanje o prenosu pristojnosti v primerih, ki jih določa zakon; za opravljanje drugih zadev, ki jih določa zakon. Vrhovno sodišče vodi evidenco sodne prakse in skrbi za njeno enotnost.

SODIŠČA NA SLOVENSKEM

Posledica sprejetja Zakona o ureditvi narodnih sodišč²² z dne 26. avgusta 1945 in sprejema

²⁰ Ur.list RS, št. 33/1409/91.

²¹ Ur.list RS, št. 19/779/1994.

²² Ur.list DFJ, št. 67/622/1945.

Zakona o upravni razdelitvi federalne Slovenije²³ z dne 6. septembra 1945 je bila izdana Uredba o ustanovitvi narodnih in likvidaciji dosedanjih sodišč v Sloveniji²⁴. V federalni Sloveniji so po tej odredbi pravosodstvo izvajala Vrhovno sodišče v Ljubljani, okrožna sodišča v Celju, Ljubljani, Mariboru, in Novem mestu ter okrajna sodišča:

<i>okrožna sodišča</i>	<i>okrajna sodišča</i>
Celje	Celje Gornji Grad Slovenske Konjice Šmarje pri Jelšah Šoštanj Trbovlje
Ljubljana	Grosuplje Jesenice Kamnik Kranj Ljubljana Rakek Škofja Loka
Maribor	Dolnja Lendava Ljutomer Maribor Mirska Sobota Prevalje Ptuj Radgona Slovenska Bistrica
Novo mesto	Črnomelj Kočevo Krško Novo mesto Trebnje

Vsako okrožno sodišče je poslovalo za svoje okrožje, okrožno sodišče v Ljubljani pa za okrožno mesto Ljubljana in ljubljansko okrožje. Vsako okrajno sodišče je poslovalo za svoj okraj. Uredba je v 6. členu določala, da arhiv in vse spise dotedanjih sodišč prevzamejo ustrezna narodna sodišča. Če se je okoliš dosedanjega sodišča razlikoval oziroma se ni ujemal z okolišem narodnega sodišča, prevzame arhiv in spise tisto narodno sodišče, v čigar okolišu je kraj, ki je bil sedež dosedanjega okoliša.

Vsako okrajno sodišče je prevzelo od dotedanjih okrajnih sodišč tudi zemljiške knjige in mape za katastrske občine svojega okoliša, če so bile ohranjene. Tudi zbirko listin je do nadaljnega moralo hraniti pristojno okrajno sodišče.

Arhiv, spise, centralno knjižnico, ekonomat in računske spise bivšega apelacijskega sodišča je prevzelo ministrstvo za pravosodje.

Upravna razdelitev ozemlja ljudske republike Slovenije na okrožja in okraje po Zakonu o upravni razdelitvi LRS z dne 3. aprila 1946²⁵ je veljala tudi za sodna okrožja in okraje²⁶.

Z Odredbo o ustanovitvi okrajnega sodišča v Slovenski Bistrici in o njegovi krajevni pristojnosti²⁷ je bilo na območju okrožnega sodišča v Mariboru ustanovljeno za okraj Slovenska Bistrica okrajno sodišče. Okrajno sodišče v Mariboru je naprej poslovalo za okraja Maribor-mesto in Maribor-okolica.

V okraju Mozirje pa sta izvrševala do nadaljnega sodno oblast Okrajno sodišče v Gornjem Gradju in okrajno sodišče v Šoštanju (3. člen). Stanje sodišč pri Okrožnem sodišču Maribor je bilo tako naslednje:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Maribor	Dolnja Lendava Ljutomer Maribor Mirska Sobota Prevalje Ptuj Radgona Slovenska Bistrica

Z uredbo o organizaciji pravosodja na ozemlju, priključenem Federativni ljudski republiki Jugoslaviji po mirovni pogodbi z Italijo, kolikor pripade to ozemlje Ljudski republiki Sloveniji²⁸ z dne 21. oktobra 1947 so narodna sodišča na ozemlju, priključenem LRS in so jih ustanovili organi ljudske oblasti, postali organi pravosodja v LRS in so začeli poslovati kot ljudska sodišča. Okrožno sodišče v Postojni se je preimenovalo v Okrožno sodišče v Gorici in je do nadaljnega poslovalo v Postojni.

Stanje sodišč na območju Okrožnega sodišča Gorica je bilo naslednje:

<i>okrajno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Gorica (sedež v Postojni)	Gorica Idrija Mirska Bistrica Postojna Sežana Tolmin

Okrajno sodišče v Gorici je bilo naslednik okrajnega narodnega sodišča v Ajdovščini, Okrajno sodišče Sežana pa naslednik okrajnega narodnega sodišča Hrpelje - Kozina.

Ukinjeno je bilo Višje narodno sodišče v Postojni, katerega nedokončane zadeve so se odstopile v rešitev Vrhovnemu sodišču LRS. Le-to je prevzelo tudi arhiv in dokončno rešene spise.

Uredba o številu okrožnih in okrajnih sodišč v LRS in njihovi krajevni pristojnosti²⁹ z dne 23. marca 1948 je določala naslednje stanje:

²³ Ur.list SNOS in NVS, št. 33/231/1945.

²⁴ Ur.list SNOS in NVS, št.37/267/1945.

²⁵ Ur.list LRS, št. 119/26/1946.

²⁶ Ur.list LRS, št. 40/35/1946.

²⁷ Ur.list LRS, št. 35/140/1946.

²⁸ Ur.list LRS, št. 279/46/1947.

²⁹ Ur.list LRS, št. 14/98/1948.

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Celje	Celje Mozirje Poljčane Trbovlje
Postojna	Gorica Idrija Ilirska Bistrica Postojna Sežana
Ljubljana	Tolmin Grosuplje Jesenice Kamnik Kranj Ljubljana Ljubljana - okolica
Maribor	Dolnja Lendava Dravograd Gornja Radgona Ljutomer Maribor Murska Sobota Ptuj
Novo mesto	Črnomelj Kočevje Krško Novo mesto Trebncje

Krajevna pristojnost okrožnih sodišč se je raztezala na vse okraje, za katere so poslovala okrajna sodišča njihovega območja, le okrajno sodišče v Ljubljani je poslovalo za Glavno mesto Ljubljana in okraj Ljubljana-okolica, okrajni sodišči v Celju in Mariboru pa za okraj Celje-mesto in Celje-okolica oz. Maribor-mesto in Maribor-okolica.

Na podlagi omenjene uredbe je bila že 27. marca 1948 izdana odredba o prenehanju poslovanja okrajnih sodišč v Gornjem Gradu, na Raketu, v Slovenskih Konjicah, Škofji Loki in Šmarju pri Jelšah ter o poslovanju sodišč glede na novo krajevno pristojnost³⁰. Arhiv, zemljiške knjige in mape, zbirke listin ter tekoče spise so prevzeli njihovi pravni nasledniki oz. okrajna sodišča, ki pokrivajo katastrske občine, ki leže na njihovem območju. Če je bila katastrska občina deljena, je prevzela zemljiške knjige in mape za ta občino tisto sodišče, na katerega ozemlju je ležal večji del katastrske občine.

Uredba o ustanovitvi Okrajnega sodišča za okraj Maribor - okolica in njegovi pristojnosti³¹ z dne 22. marca 1949 je določala ustanovitev Okrajnega sodišča v Mariboru za okraj Maribor-okolica. Dotedanje okrajno sodišče v Mariboru pa je nadalje poslovalo za okraj Maribor-mesto. Navoustanovljena sodišča je začelo poslovati 1. aprila 1949.

Stanje sodišč za Okrožno sodišče Maribor je bilo naslednje:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Maribor	Dolnja Lendava Dravograd Gornja Radgona Ljutomer Maribor - mesto Maribor - okolica Murska Sobota Ptuj

Z Uredbo o odpravi okrožnih sodišč v Celju in v Novem mestu in o spremembi območja okrožnih sodišč v Ljubljani in v Mariboru z dne 11. maja 1949³² sta bili ukinjeni okrožni sodišči v Celju in Novem mestu, pristojnosti le-tih pa prevzameta okrožni sodišči v Ljubljani in Mariboru.

Glede na Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o upravni razdelitvi LRS z dne 20. junija 1950³³ je prišlo tudi do spremembe Uredbe o številu okrožnih in okrajnih sodišč v LRS in njihovi krajevni pristojnosti³⁴ z dne 23. januarja 1951.

Po tej Uredbi so sodno poslovanje v Sloveniji od 30. januarja 1951 dalje poleg Vrhovnega sodišča opravljala še okrožna sodišča v Gorici, Ljubljani in v Mariboru. V območju omenjenih okrožnih sodišč pa je delovalo še 29 okrajnih sodišč:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Gorica	Gorica Idrija Ilirska Bistrica Postojna Sežana Tolmin
Ljubljana	Brežice Celje Grosuplje Kamnik Kočevje Kranj Ljubljana Ljubljana - okolica Metlika Novo mesto Radovljica Šoštanj Trbovlje Trebncje
Maribor	Dolnja Lendava Gornja Radgona Ljutomer Maribor Maribor - okolica Murska Sobota Ptuj Slovenj Gradec Slovenska Bistrica

³⁰ Ur. list LRS, št. 14/100/1948.

³¹ Ur. list LRS, št. 11/59/1949.

³² Ur. list LRS, št. 16/94/1948.

³³ Ur. list LRS, št. 20/107/1950.

³⁴ Ur. list LRS, št. 6/26/1951.

Glede na povečano vlogo, ki naj bi pripadala okrožnim sodiščem, je po skoraj dvoletni prekinitvi prišlo dne 1. julija 1951 ponovno do ustanovitve okrožnih sodišč v Celju in Novem mestu³⁵. Po tej odredbi sta okrožni sodišči v Celju in Novem mestu prevzeli območja nekaterih okrajnih sodišč, ki so se izločila iz območij okrožnih sodišč v Ljubljani in Mariboru. Le-ti sta morali končati vse tekoče kazenske in civilne zadeve iz območij tistih okrajnih sodišč, ki so se izločila iz njunega območja. Okrožni sodišči v Ljubljani in Mariboru sta morali vrniti tudi trgovske in združne registre okrožnima sodiščema v Celju in Novem mestu. Omenjenima sodiščema se je vrnil tudi arhiv in vpisniki, ki sta jih prevzeli sodišči v Ljubljani in Mariboru ob ukinitvi leta 1949. Okrajno sodišče Slovenska Bistrica se je izločilo iz območja Okrožnega sodišča v Mariboru, ostala okrajna sodišča z območja Okrožnega sodišča Celje pa so se izločila iz območja Okrožnega sodišča Ljubljana. Vsa okrajna sodišča Okrožnega sodišča Novo mesto so se izločila iz območja Okrožnega sodišča Ljubljana.

Stanje na območju okrožnih sodišč v Celju, Ljubljani, Mariboru in Novem mestu:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Celje	Celje
	Slovenska Bistrica
	Šoštanj
	Trbovlje
Ljubljana	Grosuplje
	Kamnik
	Kranj
	Ljubljana
	Ljubljana - okolica
	Radovljica
Maribor	Dolnja Lendava
	Gornja Radgona
	Ljutomer
	Maribor
	Maribor - okolica
	Murska Sobota
	Ptuj
Novo mesto	Brežice
	Kočevje
	Metlika
	Novo mesto
	Trebnje

Na podlagi Uredbe o spremembi uredbe o številu okrožnih in okrajnih sodišč v LRS in njihovi krajevni pristojnosti z dne 26. maja 1952³⁶ je ministrstvo za pravosodje dne 12. junija 1952 izdalo Odredbo o prenosu ter o poslovanju okrožnih in okrajnih sodišč glede na novo krajevno pristojnost³⁷. Sodišča, katerih krajevna pristojnost se je glede na novo upravno raz-

delitev LRS spremenila, so morala izročiti oz. prevzeti zemljiške knjige in mape ter tekoče spise v skladu z njihovo novo krajevno pristojnostjo. Če se je katastrska občina delila, je prevzelo zemljiško knjigo in mape za to katastrsko občino tisto sodišče, v katerega območju je ležal večji del katastrske občine.

Okrožna in okrajna sodišča, ki se jim je območje spremenilo, so morala kot sodišča prve stopnje obravnavati in dokončati vse kazenske ter civilne sporne in nesporne zadeve iz svoje dosedanje krajevne pristojnosti.

Stanje sodišč so uredili z dne 26. maja 1952:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Celje	Celje
	Šoštanj
	Trbovlje
Gorica	Gorica
	Idrija
	Ilirska Bistrica
	Postojna
	Sežana
	Tolmin
Ljubljana	Grosuplje
	Kamnik
	Kranj
	Ljubljana I
	Ljubljana II
	Radovljica
Maribor	Gornja Radgona
	Lendava
	Ljutomer
	Maribor I
	Maribor II
	Murska Sobota
	Ptuj
	Slovenska Bistrica
	Slovenj Gradec
Novo mesto	Brežice
	Kočevje
	Metlika
	Novo mesto
	Trebnje

S 1. novembrom 1954 začne na podlagi Uredbe o ustanovitvi Okrajnega sodišča v Škofji Loki in o njegovi krajevni pristojnosti³⁸ poslovati Okrajno sodišče v Škofji Loki, ki se izloči iz območja Okrajnega sodišča Kranj.

Odlok o ustanovitvi in o določitvi sedeža nekaterih okrožnih in okrajnih sodišč ter o krajevnem območju okrožnih in okrajnih sodišč v LRS³⁹ z dne 8. decembra 1955 je določil ustanovitev Okrožnega sodišča v Kopru in Okrajnega sodišča v Vidmu-Krškem. Okrajno sodišče I. v Ljubljani se preimenuje v Okrajno sodišče v Ljubljani, Okrajno sodišče I. v Mariboru pa v Okrajno sodišče v Mariboru. Odpravita pa se Okrajno sodišče II. v Ljubljani in Okrajno so-

³⁵ Ur. list LRS, št. 21/112/1951.

³⁶ Ur. list LRS, št. 15/63/1952.

³⁷ Ur. list LRS, št. 15/65/1952.

³⁸ Ur. list LRS, št. 2/4/1954.

³⁹ Ur. list LRS, št. 49/164/1955.

dišče II. v Mariboru. Sedež okrajnega sodišča se iz Metlike prenese v Črnomelj.

Po tem odloku so delala v Sloveniji okrožna sodišča v Celju, Kopru, Ljubljani, Mariboru, Novi Gorici in Novem mestu. Krajevno območje okrožnih sodišč je obsegalo območja več okrajnih sodišč. Le-teh je bilo po tem odloku skupaj 33, ki so obsegala območje ene ali več občin.

Stanje 1. novembra 1956 je bilo naslednje:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajna sodišča</i>
Celje	Celje Sevnica Šmarje pri Jelšah Šoštanj Trbovlje
Koper	Iirska Bistrica Koper Piran Postojna Sežana
Ljubljana	Grosuplje Kamnik Kranj Ljubljana Radovljica Škofja Loka
Maribor	Gornja Radgona Lendava Ljutomer Maribor Mirska Sobota Ptuj Slovenj Gradec Titrska Bistrica
Nova Gorica	Idrija Nova Gorica
Novo mesto	Tolmin Brežice Črnomelj Kočevje Novo mesto Trebje Videm - Krško

Posledica sprejetja omenjenega odloka je bilo sprejetje Uredbe o prenosu opravil in o poslovanju okrožnih in okrajnih sodišč glede na njihova nova krajevna območja ter o pričetku poslovanja Okrajnega sodišča v Vidmu-Krškem⁴⁰ z dne 22. decembra 1955.

Zemljiške knjige in mape so prevzela okrajna sodišča, katerih krajevno območje je spremenjeno, za tiste katastrske občine, ki leže v njihovem novem območju. Če je bila katastrska občina deljena, je prevzelo zemljiške knjige in mape tisto okrajno sodišče, v katerega območju je ležal največji del katastrske občine.

Okrožna in okrajna sodišča, ki so spremenila krajevno območje, so morala kot sodišča prve stopnje dokončati vse kazenske ter civilne spore in nesporne zadeve iz svojega dosedanjega kra-

jevnege območja. Prav tako so morala končati vse kazenske poizvedbe in preiskave.

Arhiv, zemljiške knjige in mape, zbirko listin ter tekoče zadeve dotedanjih okrajnih sodišč II. v Ljubljani in v Mariboru sta prevzeli okrajni sodišči v Ljubljani oz. v Mariboru.

Odredba o pričetku poslovanja Okrožnega sodišča v Kopru in o prenosu opravil na Okrožno sodišče v Kopru⁴¹ z dne 25. oktobra 1956 je določala, da Okrožno sodišče v Kopru začne poslovati 1. novembra 1956. Okrožno sodišče v Novi Gorici je moralo kot sodišče prve stopnje končati vse kazenske in civilne zadeve iz območja Okrožnega sodišča v Kopru, nerešene prvostopne zadeve pa je moralo odstopiti Okrožnemu sodišču v Kopru v nadaljnje poslovanje. Vse kazenske poizvedbe in preiskave, za katere je Okrožno sodišče v Novi Gorici že odredilo ali opravilo kakšno poizvedovalno ali preiskovalno opravilo, je dokončalo Okrožno sodišče v Novi Gorici, vse druge zadeve pa se odstopijo Okrožnemu sodišču v Kopru v nadaljnje poslovanje. Arhiv bivšega Okrožnega sodišča v Kopru je prevzelo od Okrožnega sodišča v Novi Gorici novo Okrožno sodišče v Kopru. Drugi rešeni spisi so ostali pri Okrožnem sodišču v Novi Gorici.

Odlok o ustanovitvi Okrajnega sodišča na Rakeku ter o njegovem krajevnem območju⁴² z dne 7. februarja 1957 in Odredba o prenosu opravil na Okrajno sodišče na Rakeku⁴³ z dne 26. junija 1957 sta določila krajevno območje novonastalega Okrajnega sodišča na Rakeku ter način prevzema zadev od Okrajnega sodišča v Postojni. Okrajno sodišče na Rakeku je prevzelo vse zemljiške knjige in mape za tiste katastrske občine, ki so ležale v njegovem območju. Če se je katastrska občina delila, je gradivo prevzelo tisto sodišče, v katerega območju je ležal večji del katastrske občine. Okrajno sodišče je začelo poslovati 1. avgusta 1957.

Odlok o prenosu krajevnege območja Okrajnega sodišča v Kočevju iz območja Okrožnega sodišča v Novem mestu v območje Okrožnega sodišča v Ljubljani⁴⁴ z dne 15. julija 1957 je spremenil krajevno pristojnost nad območjem Okrajnega sodišča v Kočevju. Z Odredbo o začetku poslovanja Okrožnega sodišča v Ljubljani za območje Okrajnega sodišča v Kočevju in o prenosu opravil od Okrožnega sodišča v Novem mestu na Okrožno sodišče v Ljubljani⁴⁵ z dne 25. julija 1957 je bil določen način predaje zadev iz krajevnege območja Okrajnega sodišča v Kočevju.

Odredba o začetku poslovanja Okrožnega sodišča v Ljubljani za območje Okrajnega sodišča na Rakeku in o prenosu opravil od Okrož-

41 Ur.list LRS, št. 38/170/1956.

42 Ur.list LRS, št. 3/10/1957.

43 Ur.list LRS, št. 23/108/1957.

44 Ur.list LRS, št. 25/121/1957.

45 Ur.list LRS, št. 28/147/1957.

40 Ur.list LRS, št. 51/172/1955.

nega sodišča v Kopru na Okrožno sodišče v Ljubljani⁴⁶ z dne 25. julija 1957 je pristojnost Okrožnega sodišča v Ljubljani nad območjem Okrajnega sodišča na Rakeku. Določen je bil tudi način predaje zadev iz krajevnega območja Okrajnega sodišča na Rakeku.

Stanje na območju okrožnih sodišč Koper, Ljubljana in Novo mesto:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Koper	Ilirska Bistrica Koper Piran Postojna Sežana
Ljubljana	Grosuplje Kamnik Kočevje Kranj Ljubljana Radovljica Rakek Škofja loka Brežice Črnomelj Novo mesto Trebnje Videm - Krško
Novo mesto	

Odlok o ustanovitvi Okrajnega sodišča v Ormožu ter o njegovem krajevnem območju⁴⁷ z dne 23. januarja 1958 je določil ustanovitev in krajevno pristojnost novonastalega sodišča. Uredba o prenosu opravil na Okrajno sodišče v Ormožu⁴⁸ z dne 20. marca 1958 pa je urejala način predaje in prevzema zadev.

Stanje na območju Okrožnega sodišča Maribor:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Maribor	Gornja Radgona Lendava Ljutomer Maribor Murska Sobota Ormož Ptuj Slovenj Gradec Slovenska Bistrica

Odlok o spremembi krajevnega območja nekaterih okrožnih in okrajnih sodišč⁴⁹ z dne 30. maja 1958 je določil, da se iz krajevnega območja sodišča v Sevnici izloči občina Radeče in prenese v krajevno območje Okrajnega sodišča v Trbovljah.

Iz krajevnega območja Okrožnega sodišča v Celju sta se izločili krajevni območji okrajnih sodišč v Sevnici (prenese se v območje Okrož-

nega sodišča v Novem mestu) in v Trbovljah (prenese se v območje Okrajnega sodišča v Ljubljani).

Stanje na območju okrožnih sodišč Celje, Novo mesto, Ljubljana:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Celje	Celje Šmarje pri Jelšah Šoštanj
Ljubljana	Grosuplje Kamnik Kranj Kočevje Ljubljana Radovljica Rakek Škofja loka Trbovlje
Novo mesto	Brežice Črnomelj Novo mesto Sevnica Trebnje Videm - Krško

Z Odredbo o začetku poslovanja Okrožnega sodišča v Ljubljani za območje Okrajnega sodišča v Trbovljah in Okrožnega sodišča v Novem mestu za območje Okrajnega sodišča v Sevnici ter o delnem prenosu opravil od Okrajnega sodišča v Sevnici na Okrajno sodišče v Trbovljah⁵⁰ z dne 19. junija 1958, je bil določen način predaje in izročitve rešenih in nerešenih zadev, kazenskih poizvedb in preiskav, spisov, zemljiških knjig in map ter zbirke listin.

Odlok o ustanovitvi Okrajnega sodišča v Ajdovščini ter o njegovem krajevnem območju⁵¹ z dne 10. julija 1958 je določil ustanovitev in krajevno območje novega okrajnega sodišča.

Stanje na območju Okrožnega sodišča Nova Gorica:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Nova Gorica	Ajdovščina Idrija Nova Gorica Tolmin

Z odlokom o ustanovitvi in o krajevnem območju Okrožnega sodišča v Murski Soboti⁵² z dne 2. oktobra 1958 pa je bilo ustanovljeno Okrožno sodišče v Murski Soboti in določena krajevna območje novega okrajnega sodišča.

Stanje na območju okrožnih sodišč Maribor in Murska Sobota:

⁴⁶ Ur. list LRS, št. 28/148/1957.

⁴⁷ Ur. list LRS, št. 3/11/1958.

⁴⁸ Ur. list LRS, št. 8/37/1958.

⁴⁹ Ur. list LRS, št. 17/84/1958.

⁵⁰ Ur. list LRS, št. 20/116/1958.

⁵¹ Ur. list LRS, št. 22/133/1958.

⁵² Ur. list LRS, št. 34/171/1958.

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Maribor	Maribor Ormož Ptuj Slovenj Gradec Slovenska Bistrica
Mirska Sobota	Gornja Radgona Lendava Ljubomer Mirska Sobota

Odlok o novi določitvi krajevnih območij okrožnih in okrajnih sodišč v LRS⁵³ z dne 4. junija 1959 je potrdil oz. določil naslednja okrožna sodišča: Celje, Koper, Ljubljana, Maribor, Mirska Sobota, Novo mesto in Nova Gorica. Krajevno območje teh okrožnih sodišč je obsegalo območje več okrajnih sodišč. Skupaj je bilo po tem odloku v Sloveniji 36 okrajnih sodišč, katerih krajevno območje je obsegalo eno ali več občin.

Stanje:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Celje	Celje Šmarje pri Jelšah Šoštanj
Koper	Ilirska Bistrica Koper Piran Postojna Sežana
Ljubljana	Grosuplje Kamnik Kočevje Kranj Ljubljana Radovljica Rakek Škofja Loka Trbovlje
Maribor	Maribor Ormož Ptuj Slovenj Gradec Slovenska Bistrica
Mirska Sobota	Gornja Radgona Lendava Ljubomer Mirska Sobota
Novo mesto	Brežice Metlika Novo mesto Sevnica Trebnje
Nova Gorica	Videm - Krško Ajdovščina Idrija Nova Gorica Tolmin

⁵³ Ur.list LRS, št. 17/77/1959.

Z Odredbo o prenosu opravil in o poslovanju okrožnih in okrajnih sodišč glede na njihova krajevna območja⁵⁴ z dne 4. junija 1959 pa se je reševala problematika izročitve in prevzema tekočih spisov ter zemljiških knjig in map v skladu z novimi krajevnimi območji.

Odlok o ustanovitvi Okrajnega sodišča v Domžalah⁵⁵ z dne 8. oktobra 1959 je določil ustanovitev novega sodišča, ki se izloči iz krajevnega območja Okrajnega sodišča v Kamniku. Krajevno območje novega sodišča je spadalo v krajevno območje Okrožnega sodišča v Ljubljani. Okrajno sodišče v Domžalah je začelo poslovati 1. januarja 1960 na podlagi Odredbe o začetku poslovanja Okrajnega sodišča v Domžalah⁵⁶.

Stanje na območju Okrožnega sodišča Ljubljana od 1. januarja 1960:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Ljubljana	Grosuplje Domžale Kamnik Kočevje Kranj Ljubljana Radovljica Rakek Škofja Loka Trbovlje

Odlok o novi določitvi krajevnih območij nekaterih okrajnih sodišč⁵⁷ z dne 26. maja 1960 je krajevna območja okrajnih sodišč v Grosupljem, Ljubljani, na Rakeku in v Trbovljah, ki so obsegala občine, katerih območja so bila spremenjena z zakonom o spremembah zakona o območjih okrajnih in občin⁵⁸ in z zakonom o spremembah zakona o območjih okrajnih in občin v LRS⁵⁹, na novo določil tako, da so obsegala nova območja teh občin.

Krajevna območja okrajnih sodišč, ki so obsegala območja z navedenima zakonoma odpravljenih občin pa se je določilo:

- krajevno območje Okrajnega sodišča v Kočevju je obsegalo občini Kočevje in Ribnica
- krajevno območje Okrajnega sodišča v Mariboru je obsegalo občine Maribor-Center, Maribor-Tezno, Maribor-Tabor in občino Lenart
- krajevno območje Okrajnega sodišča v Novi Gorici pa je obsegalo občine Dobrovo, Kanal in Nova Gorica

Glede na dani Odlok je Državni sekretariat za pravosodno upravo LRS izdal Odredbo o prenosu opravil in o poslovanju nekaterih

⁵⁴ Ur.list LRS, št. 17/92/1959.

⁵⁵ Ur.list LRS, št. 32/147/1959.

⁵⁶ Ur.list LRS, št. 39/210/1959.

⁵⁷ Ur.list LRS, št. 17/106/1960.

⁵⁸ Ur.list LRS, št. 2/6/1960.

⁵⁹ Ur.list LRS, št. 9/47/1960.

okrajnih sodišč glede na njihova nova krajevna območja⁶⁰ z dne 23. junija 1960.

Odredba je določala, da zemljiške knjige in mape prevzamejo okrajna sodišča, katerih krajevno območje je spremenjeno, za tiste katastrske občine, ki leže v njihovem območju. Če se je katastrska občina delila je zemljiške knjige in mape prevzelo tisto okrajno sodišče, v katerega območju je ležal največji del katastrske občine. Zbirke listin so ostale pri okrajnem sodišču, pri katerem so bile dotlej.

Z Odlokom o ustanovitvi Okrajnega sodišča v Slovenskih Konjicah ter o njegovem krajevnem območju⁶¹ z dne 3. novembra 1960 je bilo določeno območje novoustanovljenega sodišča. Le-to se je izločilo iz območja Okrajnega sodišča v Celju, krajevno območje Okrajnega sodišča v Slovenskih Konjicah pa je spadalo v območje Okrožnega sodišča v Celju. Z Odredbo o začetku poslovanja Okrajnega sodišča v Slovenskih Konjicah⁶² z dne 22. decembra 1960 pa je bil določen način predaje in izročitve zadev (spisi, zemljiške knjige, mape, listine, arhiv).

Stanje na območju Okrožnega sodišča Celje:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Celje	Celje Stovenske Konjice Šmarje pri Jelšah Šoštanj

Z Odlokom o ustanovitvi in krajevnem območju Okrožnega sodišča v Kranju⁶³ z dne 29. decembra 1960 je bilo določeno območje novonastalega Okrožnega sodišča v Kranju (okrajna sodišča na Jesenicah, v Kranju, Radovljici in Škofji Loki). Le-ta se izvzamejo iz krajevnega območja Okrožnega sodišča v Ljubljani.

Odredba o pričetku poslovanja Okrožnega sodišča v Kranju in o prenosu opravil na Okrožno sodišče v Kranju⁶⁴ z dne 29. decembra 1960 je določala način predaje in prevzema dokončanih in nedokončanih spisov in zadev na prvi in drugi stopnji, novo pristojnost ter prevzem arhiva. Okrožno sodišče v Kranju je začelo poslovati 1. januarja 1960.

Odlok o ustanovitvi Okrajnega sodišča na Jesenicah ter o njegovem krajevnem območju⁶⁵ z dne 29. decembra 1960 je določil krajevno območje novoustanovljenega sodišča, ki se je izločilo iz krajevnega območja Okrajnega sodišča v Radovljici. Z odredbo o začetku poslovanja Okrajnega sodišča na Jesenicah⁶⁶ z dne 16. marca 1961 je bil določen način prevzema in predaje zadev od Okrajnega sodišča v Radovljici

na Okrajno sodišče na Jesenicah. Novoustanovljeno sodišče je začelo poslovati 1. aprila 1961.

Stanje na območju okrožnih sodišč Kranj in Ljubljana:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Kranj	Jesenice Kranj Radovljica
Ljubljana	Škofja Loka Grosuplje Domžale Kamnik Kočevje Ljubljana Rakek Trbovlje

Z Odlokom o ustanovitvi Okrajnega sodišča v Žalcu⁶⁷ z dne 29. decembra 1960 pa je bila določena krajevna pristojnost novonastalega sodišča, ki se je izločilo iz krajevnega območja Okrajnega sodišča v Celju, spadalo pa je pod območje Okrožnega sodišča v Celju. Z Uredbo o začetku poslovanja okrajnega sodišča in prenosu opravil na Okrajno sodišče v Žalcu⁶⁸ z dne 29. decembra 1960 je bil določen način predaje in prevzema zadev Okrajnega sodišča v Žalcu od Okrajnega sodišča v Celju (zemljiške knjige, katastrske mape, listine, arhiv, rešene in nerešene zadeve). Okrajno sodišče v Žalcu je začelo poslovati 1. januarja 1961.

Stanje na območju Okrožnega sodišča Celje:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Celje	Celje Slovenske Konjice Šmarje pri Jelšah Šoštanj Žalec

Odlok o novi določitvi krajevnih območij nekaterih okrajnih sodišč v LRS⁶⁹ z dne 1. aprila 1961 je krajevna območja okrajnih sodišč v Domžalah, Metliki, Tolminu in v Trebnjem, ki so obsegala občine, katerih območja so bila z zakonom o spremembah zakona o območjih okrajev in občin v LRS⁷⁰ deloma spremenjena, so se na novo določila tako, da so obsegala nova območja občin, in sicer:

- krajevno območje Okrajnega sodišča v Grosupljem je obsegalo občino Grosuplje
- krajevno območje Okrajnega sodišča v Ljubljani je obsegalo občine Litija, Ljubljana-Belžigrad, Ljubljana-Center, Ljubljana-Mostje Polje, Ljubljana-Šiška, Ljubljana-Vič Rudnik, Logatec, Medvode in Vrhnika.
- krajevno območje Okrajnega sodišča v Novem mestu je obsegalo občino Novo mesto

⁶⁰ Ur. list LRS, št. 21/123/1960.

⁶¹ Ur. list LRS, št. 34/206/1960.

⁶² Ur. list LRS, št. 38/228/1960.

⁶³ Ur. list LRS, št. 39/239/1960.

⁶⁴ Ur. list LRS, št. 39/245/1960.

⁶⁵ Ur. list LRS, št. 39/240/1960.

⁶⁶ Ur. list LRS, št. 7/82/1961.

⁶⁷ Ur. list LRS, št. 39/241/1960.

⁶⁸ Ur. list LRS, št. 39/246/1960.

⁶⁹ Ur. list LRS, št. 14/142/1961.

⁷⁰ Ur. list LRS, št. 3/33/1961 in 14/138/1961.

- krajevno območje Okrajnega sodišča v Radovljici je obsegalo občino Radovljico
- krajevno območje Okrajnega sodišča v Škofji Loki je obsegalo občino Škofja Loka
- krajevno območje Okrajnega sodišča v Vidmu-Krško je obsegalo občino Videm-Krško

Z Odredbo o prenosu opravil in o poslovanju nekaterih okrajnih sodišč glede na njihova nova krajevna območja⁷¹ z dne 29. junija 1961 pa je bil določen način predaje in prevzema rešenih in nerešenih zadev, arhiva, zemljiških knjig, katastrskih map in zbirke listin.

Odredba o določitvi dneva za prenos sedeža okrajnega sodišča iz Metlike v Črnomelj⁷² z dne 3. avgusta 1961 je določila, da se 1. julija 1961 sedež okrajnega sodišča prenese iz Metlike v Črnomelj.

Stanje na območju Okrožnega sodišča Novo mesto:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Novo mesto	Brežice Črnomelj Novo mesto Sevnica Trebnje Videm - Krško

Odlok o ustanovitvi Okrajnega sodišča I. v Ljubljani, Okrajnega sodišča II. v Ljubljani in Okrajnega sodišča na Vrhniki ter o njihovi krajevnih območjih⁷³ z dne 28. decembra 1961 je odpravil Okrajno sodišče v Ljubljani ter ustanovil Okrajno sodišče I. in II. v Ljubljani in Okrajno sodišče na Vrhniki.

- krajevno območje Okrajnega sodišča I. v Ljubljani je obsegalo občine Ljubljana-Center, Ljubljana-Moste Polje in občino Litija
- krajevno območje Okrajnega sodišča II. v Ljubljani je obsegalo območje občin Ljubljana-Bežigrad, Ljubljana-Šiška, Ljubljana-Vič Rudnik in občino Medvode
- krajevno območje Okrajnega sodišča na Vrhniki pa je obsegalo območje občin Logatec in Vrhnika. Vsa tri območja so spadala v krajevno območje Okrožnega sodišča v Ljubljani.

Stanje na območju Okrožnega sodišča Ljubljana:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Ljubljana	Grosuplje Domžale Kamnik Kočevje Ljubljana I Ljubljana II Rakek Trbovlje Vrhnika

Odlok o novi določitvi krajevnih območij okrožnih in okrajnih sodišč v LRS⁷⁴ z dne 22. marca 1962 je določil oz. potrdil okrožna sodišča v Celju, Kopru, Kranju, Ljubljani, Mariboru, Murski Soboti, Novem mestu in v Novi Gorici. Krajevno območje okrožnih sodišč je obsegalo krajevna območja več okrajnih sodišč.

Po odloku je bilo v Sloveniji skupaj 42 okrajnih sodišč, ki so obsegala območje ene ali več občin.

Stanje:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajno sodišče</i>
Celje	Celje Slovenske Konjice Šmarje pri Jelšah Šošljanj Žalec
Koper	Ilirska Bistrica Koper Piran Postojna Sežana
Kranj	Jesenec Kranj Radovljica Škofja Loka
Ljubljana	Domžale Grosuplje Kamnik Kočevje Ljubljana I Ljubljana II Rakek Trbovlje Vrhnika
Maribor	Maribor Ormož Ptuj Slovenj Gradec Slovenska Bistrica
Murska Sobota	Gornja Radgona Lendava Ljutomer Murska Sobota
Novo mesto	Brežice Črnomelj Novo mesto Sevnica Trebnje Videm - Krško
Nova Gorica	Ajdovščina Idrija Nova Gorica Tolmin

Zakon o sodiščih splošne pristojnosti⁷⁵ z dne 23. junija 1965 je določil, da sodno funkcijo v Sloveniji opravljajo občinska sodišča, okrožna sodišča in Vrhovno sodišče SRS.

⁷¹ Ur.list LRS, št. 18/175/1961.

⁷² Ur.list LRS, št. 21/225/1961.

⁷³ Ur.list LRS, št. 32/303/1961.

⁷⁴ Ur.list LRS, št. 9/53/1962.

⁷⁵ Ur.list SRS, št. 20/220/1965.

V Sloveniji je bilo po omenjenem zakonu skupaj 8 okrožnih sodišč in 42 občinskih sodišč ter Vrhovno sodišče v Ljubljani.

Stanje od 1. julija 1965:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>občinsko sodišče</i>
Celje	Celje Slovenske Konjice Šmarje pri Jelšah Šoštanj Žalec
Koper	Ilirska Bistrica Koper Piran Postojna
Kranj	Sežana Jesenice Kranj Radovljica
Ljubljana	Škofja Loka Domžale Grosuplje Kamnik Kočevje Ljubljana I Ljubljana II Rakek Trbovlje
Maribor	Vrhnika Maribor Ormož Ptuj Slovenj Gradec Slovenska Bistrica
Murska Sobota	Gornja Radgona Lendava Ljutomer
Novo mesto	Murska Sobota Brežice Črnomelj Krško Novo mesto Sevnica
Nova Gorica	Trebnje Ajdovščina Idrija Nova Gorica Tolmin

V Zakonu o spremembi zakona o sodiščih splošne pristojnosti⁷⁶ iz leta 1975 se je ukinilo Občinsko sodišče Šoštanj in ustanovilo Občinsko sodišče Velenje.

Stanje na območju Okrožnega sodišča Celje:

<i>okrožno sodišče</i>	<i>občinsko sodišče</i>
Celje	Celje Slovenske Konjice Šmarje pri Jelšah Velenje Žalec

Na podlagi Zakona o rednih sodiščih⁷⁷ je izšel pregled enot temeljnih sodišč v SR Sloveniji⁷⁸ ki je stopil v veljavo 1. januarja 1979. Temeljna sodišča so bila:

<i>temeljno sodišče</i>	<i>enota</i>
Celje	Celje Slovenske Konjice Šmarje pri Jelšah Velenje Žalec
Koper	Ilirska Bistrica Koper Piran Postojna Sežana
Kranj	Jesenice Kranj Radovljica Škofja Loka
Ljubljana	Domžale Grosuplje Kamnik Kočevje Ljubljana Rakek Trbovlje Vrhnika
Maribor	Lenart Maribor Ormož Ptuj Slovenj Gradec Slovenska Bistrica
Murska Sobota	Gornja Radgona Lendava Ljutomer Murska Sobota Ajdovščina Idrija Nova Gorica Tolmin
Novo mesto	Brežice Črnomelj Krško Novo mesto Sevnica Trebnje

⁷⁶ Ur.list SRS, št. 29/1452/1975.

⁷⁷ Ur.list SRS, št. 10/1977.

⁷⁸ Ur.list SRS, št. 26/1576/1978.

Zakon o sodiščih⁷⁹ iz leta 1994, ki je določil 4 višja, 11 okrožnih in 44 okrajnih sodišč:

<i>višje sodišče</i>	<i>okrožno sodišče</i>	<i>okrajna sodišča</i>
Celje	Celje	Celje
		Slovenske Konjice Šenjur pri Celju Šmarje pri Jetšah Vetenje Žalec
Koper	Koper	Ilirska Bistrica Koper Piran Postojna Sežana
		Nova Gorica
Ljubljana	Kranj	Ajdovščina Idrija Nova Gorica Tolmin Jesenice Kranj Radovljica Škofja Loka
		Krško
	Ljubljana	Brežice Krško Sevnica Cerknica Domžale Grosuplje Kamnik Kočevje Litija Ljubljana Trbovlje Vrhnika
		Novo mesto
Maribor	Maribor	Črnomelj Novo mesto Trebnje Lenart Maribor Slovenska Bistrica
		Murska Sobota
	Plinj	Gornja Radgona Lendava Ljutomer Murska Sobota Plinj Ormož
	Slovenj Gradec	Slovenj Gradec

Okrožna sodišča prevzamejo s 1. januarjem 1995 vse zadeve temeljnih in višjih sodišč, za katere so stvarno pristojna po tem ali drugem zakonu. Okrajna sodišča prevzamejo vse zadeve temeljnih sodišč, za katera so pristojna.

Arhive nekdanjih okrožnih sodišč prevzamejo okrožna sodišča iz tega zakona, arhive nekdanjih občinskih sodišč pa okrajna sodišča.

SODNI POSLOVNIKI

Sodni poslovnik so predpisovali vrste gradiva, ki nastajajo pri sodiščih in sistem poslovanja s spisi, zato nam dajejo osnove za urejanje in popisovanje arhivskega gradiva.

Navodilo glede sodnih vpisnikov (15. september 1945)

Že 15. septembra 1945 je Ministrstvo za pravosodje Narodne vlade Slovenije izdalo navodilo glede sodnih vpisnikov (štev. 379), kjer med drugim določa, da dokler ne bodo uveljavljeni novi predpisi o poslovanju sodišč, naj se uporabljajo predpisi sodnega poslovnika za sodišča prve in druge stopnje in poslovnega reda za redna kazenska sodišča, ki so bila v veljavi dne 6. aprila 1941, če ne nasprotujejo določili 2. člena Odloka Predsedstva AVNOJ z dne 3. februarja 1945 in če niso spremenjena z že izdanimi zakoni in uredbami.

Za okrožna sodišča so bili predpisani naslednji vpisniki:

- Su: za stvari sodne uprave
 - To: (stara oznaka Po) za civilne tožbe, vštevši mandalne, menične in čekovne stvari
 - Pp: (stara oznaka Pom oziroma Kro za kazenske zadeve) za pravno pomoč v civilnih in kazenskih stvareh
 - Kk: (stara oznaka St) za konkurze
 - ZI: (stara oznaka Fi) za stvari o vpisih v trgovinski in združni vpisnik
 - Ok: (stara oznaka Og) za oklicne stvari
 - Pos: (stara oznaka Pl) za priložbe v civilnih stvareh
 - Spo: (stara oznaka R) za vse civilne pravne stvari, ki ne spadajo v kakšen drug vpisnik
 - Dz: (stara oznaka Or) za pravde v stvareh delavskega zavarovanja
 - Dk: (stara oznaka Den) denarno poslovanje
 - L: važne listine
 - depozitni dnevnik in depozitni partialnik
 - Ko: za kazenske stvari
 - Kpo: za pritožbe
 - Kspo: (stara oznaka Kno) za predmete, ki ne spadajo v ostala vpisnika
- Za okrajna sodišča so bili predpisani naslednji vpisniki:
- Su: za stvari sodne uprave
 - T: (stara oznaka P) za civilne pravne stvari, vštevši menične in čekovne stvari
 - Dt: za delovnopravne spore
 - I: za izvršilne stvari
 - Pp: (stara oznaka Pom oziroma Krs) za pravno pomoč v civilnih in kazenskih stvareh
 - Z: (stara oznaka O) za zapuščinske stvari
 - Pe: (stara oznaka Os) za stvari o sprejemu v zavode za duševne bolezni in o preklicu
 - Vs: (stara oznaka S) za varstvene in skrbstvene stvari
 - Ov: za overovitve

⁷⁹ Ur. list RS, št. 19/779/1994.

Sp: (stara oznaka R) za vse civilnopravne stvari, ki ne spadajo v kak drug vpisnik

protestni register

zemljiškknjižni vpisniki in sezname

Dk: (stara oznaka Den) za vodenje denarne knjige

depozitni dnevnik in depozitni partialnik

L: (stara oznaka Pi) za važne listine

Ks: za kazenske stvari

KP: (stara oznaka Kpr) za okrožna sodišča za pritožbe

Ksp: (stara oznaka Kns) za predmete, ki ne spadajo v ostala vpisnika

Osebnimi imeniki in vse dotedanje pomožne knjige, ki so se neogibno potrebovale za redno poslovanje sodišč, so se vodile v kazenskih in civilnih stvareh po smernicah dotedanjih predpisov. Vpisniki, ki so obdržali še stare oznake, so se vodili naprej po zaporednih številkah tedanjega vpisnika. Vpisniki, ki so dobili nove oznake in pa vpisniki, ki so bili s tem razpisom odpravljeni, so se zaključili. Stvari, ki še niso bile označene za dokončno rešene, so se vodile v starih vpisnikih, dokler niso bile končane.

Teze za temeljne določbe o sodnem poslovanju (2. maj 1947)

S tezami za temeljne določbe o sodnem poslovanju,⁸⁰ ki so jih sredi leta začeli uporabljati kot sodni poslovnik, je bil postavljen temelj bodočim sodnim poslovnikom. Te teze so urejale pravosodno upravo, dolžnosti predsednika sodišča, sodnikov, tajnikov, pripravnikov, administracije, izvedencev in tolmačev, delo sodišč, nadzorstvo nad sodišči, delo administracije in pisarniško poslovanje sodišč, vrste vpisnikov ter druge pomožne knjige.

Okrožna sodišča so vodila naslednje vpisnike in pomožne knjige:

Su: sodna uprava

K: kazenske zadeve na prvi stopnji

Kž: kazenske pritožbene zadeve

Kr: razne kazenske zadeve

G: civilne pravnne zadeve

Gž: civilne pritožbene zadeve

R: razne civilne pravne zadeve

So: zadeve socialnega zavarovanja

spisek sodnikov porotnikov

K zgoraj naštetim vpisnikom so vodili še imenike in naslednje pomožne knjige:

- beležnica o kretanju spisov,
- popis poslanih spisov, ki jih je treba vrniti,
- poslovni koledar,
- beležnica za roke,
- vpisnik potrdil, položenih pri sodišču,
- evidenca izvršenih pogojnih sodb,
- evidenca denarnih kazni,
- evidenca stroškov kazenskega postopka

Okrajna sodišča so vodila naslednje vpisnike in pomožne knjige:

Su: sodna uprava

K: kazenske zadeve

Kr: razne kazenske zadeve

G: civilne pravnne zadeve

I: izvršilne zadeve

O: zapuščinske zadeve

R: razne civilne pravne zadeve

Ov: overitve podpisov in listin

Pom: pravna pomoč v civilnih pravnih zadevah

zemljiškknjižni dnevnik

spisek sodnikov porotnikov

K vsem omenjenim vpisnikom so se vodili tudi imeniki in naslednje pomožne knjige:

- beležnica o kretanju spisov,
- popis poslanih spisov, ki jih je treba vrniti,
- poslovni koledar,
- beležnica za roke,
- vpisnik potrdil, položenih pri sodišču,
- evidenca izvršenih pogojnih sodb,
- evidenca denarnih kazni,
- evidenca stroškov kazenskega postopka

Priročnik za poslovanje s spisi, vpisniki in pomožnimi knjigami rednih sodišč (1955)

Priročnik, ki je izšel koncem leta 1955 je podrobno predstavil v splošnem delu organizacijo sodnih pisarn (okrajnih, okrožnih in vrhovnega sodišča), poslovanje s spisi, vpisniki in pomožnimi knjigami po oddelkih.

V posebnem delu so podrobno predstavljeni vpisniki in pomožne knjige okrajnih in okrožnih sodišč.

Okrajna sodišča so vodila naslednje vpisnike:

Su: sodna uprava

Su zaup: zaupne zadeve sodne uprave

Kis: poizvedbe in preiskave

Ks: kazenske zadeve zoper polnoletne osebe

Ksm: kazenske zadeve zoper mladoletne osebe

Kp: pomilostitvene zadeve

Kr: razne kazenske zadeve

G: pravnne zadeve

I: izvršilne in zaplembene zadeve

O: zapuščinske zadeve

Pom: zadeve civilnopravne pomoči

Ov: overitve

Ov-i: overitve listin, namenjenih za tujino

R : razne civilnopravne zadeve

protestni register

Pomožne knjige:

Predsedstvena pisarna:

- osebni imenik Su
- stvarni imenik Su
- imenik stalnih sodnih tolmačev
- imenik stalnih sodnih izvedencev
- seznam sodnih cenilcev
- seznam sodnikov porotnikov
- seznam uradnih pregledov I
- zbirka veljavnih okrožnic

Kazenski oddelek:

⁸⁰ Arhiv Slovenije, Ministrstvo za pravosodje, Org. 94/1947.

- imeniki k vpisnikom
- seznam pogojnih obsodb
- seznam zaseženih predmetov
- kontrolnik denarnih kazni, povprečnin in stroškov kazenskega postopka
- poslovni koledar
- seznam odposlanih spisov
 - Pravdni oddelek:
- imenik G
- poslovni koledar
- seznam odposlanih spisov
 - Izvršilni oddelek:
- imenik I
- seznam o opravi izvršb
- seznam rubežev
- seznam razodenih priseg
- poslovni koledar
- seznam odposlanih spisov
 - Nepravdni oddelek:
- imeniki O, R, Pom, Ov (Ov-i)
- seznam listin (L)
- poslovni koledar
- seznam odposlanih spisov
 - Okrožna sodišča so vodila naslednje vpisnike:
- Su: zadeve sodne uprave
- Su zaup: zaupne zadeve sodne uprave
- Kio: poizvedbe in preiskave
- Kri: razne preiskovalne zadeve
- K: kazenske zadeve zoper polnoletne osebe
- Km: kazenske zadeve zoper mladoletne osebe
- Kp: pomilostitvene zadeve
- Kv: zadeve kazenskega senata
- Kž: kazenske zadeve na drugi stopnji
- Kr: razne kazenske zadeve
- G: pravdne zadeve
- Gž: civilnopravne zadeve na drugi stopnji
- R: razne civilnopravne zadeve
 - Pomožne knjige:
 - Predsedstveni oddelek:
- osebni imenik Su
- stvarni imenik Su
- seznam uradnih potovanj
- seznam sodnikov porotnikov
- seznam stalnih sodnih tolmačev
- seznam stalnih sodnih izvedencev
- seznam uradnih pregledov I in II
- seznam prehodnih vlog
- zbirka veljavnih okrožnic
 - Preiskovalni oddelek:
- imeniki Kio, Kri
- dnevnik sodnika za kazenske poizvedbe in preiskave - Dnp
- seznam zaseženih predmetov
- poslovni koledar
- seznam odposlanih spisov
 - Kazenski oddelek:
- imeniki k vpisnikom
- seznam pogojnih obsodb
- seznam zaseženih predmetov
- kontrolnik denarnih kazni, povprečnin in stroškov kazenskega postopka
- poslovni koledar

- seznam odposlanih spisov
- sejna knjiga

Civilni oddelek:

- imeniki k vpisnikom
- poslovni koledar
- seznam odposlanih spisov
- sejna knjiga

Zemljiškoknjižne zadeve so bile v priročniku izpuščene, zanje so veljali predpisi o zemljiških knjigah in pravilniku za vodenje zemljiških knjig.

Pravilnik o notranjem poslovanju okrajnih, okrožnih in okrožnih gospodarskih sodišč (1959)

Dne 1. januarja 1960 je začel veljati pravilnik o notranjem poslovanju okrajnih, okrožnih in okrožnih gospodarskih sodišč (sodni poslovnik).⁸¹ Določal je splošna pravila za notranje poslovanje, potek sodnega poslovanja, vpisnike in pomožne knjige, posebne predpise za posamezne vrste postopkov in za izvenpredračunsko poslovanje ter poslovanje s pošto.

Okrajna sodišča so vodila naslednje vpisnike:

- Su: zadeve sodne uprave
- Su Pov: zaupne in strogo zaupne zadeve sodne uprave
- Ki: poizvedbe in preiskave
- K: kazenske zadeve
- Km: kazenske zadeve za mladoletnike
- Kp: pomilostitvene zadeve
- Kr: razne kazenske zadeve
- P: pravdne zadeve
- Pl: plačilni nalogi
- I: izvršilne zadeve
- O: zapuščinske zadeve
- Os: zadeve pridržanja
- R: razne civilne zadeve
- Ri: na sodišču sestavljene listine
- Pom: pravna pomoč
- Ov I, Ov II: overitve
- Ovi: overitve listin, namenjenih za inozemstvo
- protestni register
 - Pomožne knjige:
- imenik h kazenskim vpisnikom
- seznam pogojnih obsodb
- seznam zaseženih predmetov
- kontrolnik denarnih kazni, premoženjskih korigiranih, povprečnin in stroškov kazenskega postopka
- seznam izdanih priznanj za kreditirane vožnje v kazenskem postopku
- imenik k vpisnikom P in Pl
- imenik k vpisnikom R in Os
- seznam rubežev oz. kartotečni list rubežev
- seznam izvršilnemu organu poverjenih izvršb
- imenik k vpisniku O
- seznam listin
- imenika k seznamu listin

⁸¹ Ur. list I. RS, št. 42/216/1959.

- osebni imenik k vpisniku Su
- stvarni imenik k vpisniku Su
- kontrolnik izrečenih redovnih denarnih kazni
- Okrožna sodišča so vodila naslednje vpisnike:
- Su: zadeve sodne uprave
- Su Pov: zaupne in strogo zaupne zadeve sodne uprave
- Kio: poizvedbe in preiskave
- Kri: razne zadeve v pripravljalnem postopku
- K: kazenske zadeve
- Km: kazenske zadeve mladoletnikov
- Kp: pomilostitvene zadeve
- Kv: izvenobravnavni kazenski senat
- Kž: kazenske zadeve na drugi stopnji
- Kžm: kazenske zadeve mladoletnikov na drugi stopnji
- Kr: razne kazenske zadeve
- P: pravnice zadeve
- Pl: plačilni nalogi
- Gž: civilne zadeve na drugi stopnji
- R: razne civilne zadeve

Pomožne knjige:

- imenik h kazenskim vpisnikom
- seznam pogojnih obsodb
- seznam zaseženih predmetov
- kontrolnik denarnih kazni, premoženjskih koristi, povprečnin in stroškov kazenskega postopka
- seznam izdanih priznanje za kreditirane voznje v kazenskem postopku
- dnevnik preiskovalnega sodnika
- imenik k vpisnikom P in Pl in Gž
- imenik k vpisniku R
- osebni imenik k vpisniku Su
- stvarni imenik k vpisniku Su
- kontrolnik izrečenih redovnih denarnih kazni

Sodni poslovnik (21. junij 1966)

Sodni poslovnik je stopil v veljavo 1. januarja 1967 in je urejal natranje poslovanje in organizacija sodišč ter določil vpisnike in pomožne knjige.

Občinska sodišča so vodila naslednje vpisnike:

- Su: stvari sodne uprave
- SuPov: zaupne in strogo zaupne stvari sodne uprave
- Ki: poizvedbe in preiskave
- K: kazenske zadeve
- Km: kazenske zadeve za mladoletnike
- Kr: razne kazenske stvari
- Kp: pomilostitvene zadeve
- P: pravnice stvari
- Pl: plačilni nalogi
- I: izvršilne stvari
- O: zapuščinske stvari
- Np: nepravdne stvari
- Os: stvari pridržanja
- St: prisilne poravnave in stečaji
- R: razne civilne stvari
- Ov-i: overitve listin, namenjenih za tujino

- Dn: zemljiškoknjižne stvari
- Imeniki in pomožne knjige:
- imeniki k vpisnikom
- imenik k vpisniku Dn
- seznam pogojnih sodb
- seznam zaseženih predmetov
- seznam listin
- imenik k seznamu listin
- kontrolnik oseb v priporu oziroma preiskovalnem zaporu
- evidenca pravne pomoči občanom
- rokovnik k dnevniku Dn
- dnevnik preiskovalnega sodnika
- Okrožna sodišča so vodila naslednje vpisnike:
- Su: stvari sodne uprave
- SuPov: zaupne in strogo zaupne stvari sodne uprave
- Kio: poizvedbe in preiskave
- K: kazenske zadeve
- Km: kazenske zadeve za mladoletnike
- Kr: razne kazenske stvari
- Kp: pomilostitvene stvari
- Kv: zadeve izvenrazpravnega kazenskega senata
- Kž: kazenske stvari na II. stopnji
- P: pravnice stvari
- Pl: plačilni nalogi
- Pom: pravna pomoč
- Gž: civilne stvari na II. stopnji
- R: razne civilne stvari
- Uo: predlogi za varstvo zaradi nezakonitega dejanja

Imeniki in pomožne knjige:

- imeniki k vpisnikom
- seznam pogojnih obsodb
- seznam zaseženih predmetov
- dnevnik preiskovalnega sodnika
- kontrolnik oseb v priporu oziroma preiskovalnem zaporu
- sejna knjiga senata
- Vsa sodišča vadijo še:
- seznam sodnikov paratnikov
- seznam stalnih sodnih izvedencev
- seznam pečatov in stampiljk
- dnevnik uradnih potovanj
- vročevalna knjiga
- poslovni koledar
- seznam odposlanih spisov
- seznam iz arhiva izdanih spisov
- prevzemna in predajna knjiga za gotovino in negotovinske vrednosti
- dnevnik po pošti odposlanih pism
- dnevnik o porabi poštnih znamk
- seznam pregledov sodišča
- osebni imenik k vpisniku Su
- stvarni imenik k vpisniku Su
- seznam negotovinskih palogov

Začasna navodilo o spremembi sodnega poslovnika (22. december 1967)

Navodilo je izšlo zaradi novele zakonika o kazenskem postopku⁸². Novost je predstavljala vpisnik

Ki: poizvedbe (tudi za okrožna sodišča)

Začasno navodilo v zvezi z izvrševanjem prastostnih kazni (11. junij 1968)

Navodilo je izšlo zaradi novele Zakona o izvrševanju kazenskih sankcij⁸³. Navodilo predpisuje LPK evidenco izvrševanja prastostnih kazni, ki so ga dotlej vodili oddelki za notranje zadeve občinskih skupščin.

Sodni poslovnik za redna sodišča (1978)

Dne 1. januarja 1979 je stopil v veljavo sodni poslovnik za redna sodišča⁸⁴, ki določa med drugim notranjo organizacijo sodišč, organizacijo pisarniškega poslovanja, vpisnike in pomožne knjige ter priloge obrazcev z navodili.

Temeljna sodišča so vodila naslednje vpisnike:

Su: zadeve sodne uprave

SuZ: zaupne in strogo zaupne zadeve sodne uprave

K: kazenske zadeve

Po: pomilostitvene zadeve

Ks: zadeve izven obravnavanega kazenskega senata

Kr: razne kazenske zadeve

P: pravdne zadeve

Pl: plačilni nalogi

I: izvršilne zadeve

D: postopek v dednih zadevah

Pom: pravna pomoč

N: nepravdne zadeve

Pr: zadeve pridržanja

Nd: predlogi za varstvo zaradi nezakonitega dejanja

Pzs: preizkus zakonitosti pravnomočnih odločb samoupravnih sodišč

R: razne civilne zadeve

Ov, Ov-i, Ov-H: overitve

protestni register

dnevnik zemljiškoknjižnih vlog

Rz: razne zemljiškoknjižne zadeve

Pomožne knjige:

- seznam pregledov sodišča
- obvestila tisku
- spremljanje tiska
- kartotečni list s podatki o sodniku porotniku
- seznam stalnih sodnih izvedencev
- seznam stalnih sodnih cenilcev
- sejna knjiga

- poslovni koledar
- seznam odposlanih spisov
- evidenca odrejenih uradnih potovanj
- seznam iz arhiva izdanih spisov
- osebni imenik k vpisniku Su
- stvarni imenik k vpisniku Su
- imenik k vpisnikom
- imenik k seznamu listin
- seznam pogojnih sodb
- seznam zaseženih predmetov
- seznam listin
- kontrolnik oseb v priporu
- rokovnik k vpisnikom Srg in Dn
- seznam sodnemu izvršitelju izročeni spisov
- seznam negotovinskih pologov
- evidenca o izvrševanju kazni zapora (IKZ)
- imenik k evidenci IKZ
- evidenca o izvršitvi smrtne kazni

Enota na sedežu temeljnega sodišča je dodatno vodila še vpisnike:

Kpr: preiskave

Km: kazenske zadeve zoper mladoletnike

Gp: gospodarski prestopki

St: prisilne poravnave, stečajji in redne likvidacije

Srg: zadeve sodnega registra

Pomožne knjige:

- evidences o dežurni preiskovalni službi
- kartotečni list k vpisniku Pl

Vpisniki, ki jih vodijo višja sodišča:

Su: zadeve sodne uprave

SuZ: zaupne in strogo zaupne zadeve sodne uprave

Kp: kazenske zadeve na II. stopnji

Gpp: gospodarski prestopki na II. stopnji

Kr: razne kazenske zadeve

Cp: civilne zadeve na II. stopnji

Ndp: pritožbe zoper sklepe, izdane na predloge za varstvo zaradi nezakonitega dejanja

R: razne civilne zadeve

Pomožne knjige:

- seznam pregledov sodišča
- obvestila tisku
- spremljanje tiska
- kartotečni list s podatki o sodniku porotniku
- seznam stalnih sodnih izvedencev
- sejna knjiga
- poslovni koledar
- seznam odposlanih spisov
- evidenca odrejenih uradnih potovanj
- seznam iz arhiva izdanih spisov
- osebni imenik k vpisniku Su
- stvarni imenik k vpisniku Su
- imenik k vpisnikom

⁸² Ur. list SFRJ, št. 23/1967.

⁸³ Ur. list SFRJ, št. 15/1968.

⁸⁴ Ur. list SRS, št. 26/1576/1978.

UNIČEVANJE ARHIVSKEGA GRADIVA SODIŠČ TER NAVODILA ZA ODBIRANJE ARHIVSKEGA GRADIVA⁸⁵

Redna sodišča v Sloveniji so začela z izločanjem arhivskega oz. dokumentarnega gradiva v letu 1946 na osnovi okrožnice z dne 1. julija 1946, ki jo je izdal Osrednji državni arhiv Slovenije (odslej ODAS). V okrožnici je bilo sodiščem naročeno, "naj se držijo pri izločanju spisov prejšnjega sodnega poslovnika, obenem pa naj se skrajšajo roki za izločanje"⁸⁶.

V poročilu ODAS Javnemu tožilstvu LRS z dne 22. julija 1949 je rečeno, "da je bilo veliko arhivskega gradiva uničenega že pred tem časom zaradi nepoučenosti o pomembnosti arhivskega gradiva tudi za našo novo sedanost. Mnogim uradom in ustanovam se je silno mudilo znebiti se starega papirja. Nekateri so ga v velikih količinah odpeljevali v papirnice, drugi se sicer tega niso upali, pač so arhivalije spravili ali na pod-strešje ali pa v vlažne in neprimerne kleti, kjer so prav tako bile zapisane uničenju"⁸⁷. Iz istega poročila je razvidno, da je Okrajno sodišče v Trbovljah vse stare arhivalije uničenega sodišča v Radečah pri Zidanem Mostu oddalo v papirnico za potrebe predelave papirne industrije. Na isti način je bil uničen tudi velik del gradiva Okrajnega sodišča v Novem mestu.

Začasna navodila o zavarovanju arhivov⁸⁸ so bila krajši sumarni povzetek zvezne Odredbe o začasnem zavarovanju arhivov⁸⁹ z dne 27. marca 1948 in so podala le splošna navodila, kdo je dolžan izročiti arhivsko gradivo arhivu, navodila o opremljenosti prostorov in strokovni usposobljenosti delavcev, opisan pa je bil tudi postopek pri izločanju (splošno, ne pa tudi posebej za sodišča). Po tem navodilu je vodja ustanove, potem ko je dobil predhodno odobritev državnega arhiva, imenoval komisijo, ki je odločila, katero gradivo se lahko izloči. Predlog je moral potrditi še državni arhiv. Pomanjkljivost omenjene Odredbe in začasnih navodil pa je bila v tem, da nista predpisovali kazni za kršilce.

V letih 1945-1949 se je izločanje sodnih spisov vsaj načeloma opravljalo pod kontrolo predstavnikov ODAS ali drugih pristojnih organov in ustanov (največkrat predstavnikov pokrajinskih muzejev), vendar se je nemalokrat med izločenimi spisi našlo tudi gradivo, ki je imelo značaj arhivskega gradiva. Zato je ODAS dne 16. junija 1949 predlagal Ministrstvu za pravosodje, "da se začasno ustavi vsako izločanje sodnih

spisov, dokler arhivska konferenca natančno ne preuči dosedanjih predpisov glede izločanja oz. hranitve teh spisov. K temu ukrepu smo bili prisiljeni zaradi tega, ker smo med izločenimi spisi sodišč ngotovili tudi spise, ki so za družbeni in ekonomski razvoj našega naroda izredne važnosti in se zato na noben način ne smejo uničiti. Arhivska sekcija pri Zgodovinskem društvu za Slovenijo bo sklicala konferenco, ki se bo vršila še ta mesec, na kateri bo sklepala o odobritvi sedanjih predpisov glede izločanja sodnih spisov, oz. bo izdelala nove, ki jih bo predložila vašemu paslovu v izvajanju"⁹⁰.

Ministrstvo za pravosodje je omenjeni dopis že 18. junija 1949 posredovalo vsem sodiščem, arhivska sekcija Zgodovinskega društva za Slovenijo pa je dne 2. julija 1949 podala sklep, ki se glasi: "Ministrstvo za pravosodje naj izbere iz vrst svojih pravnikov dobrega arhivskega in zgodovinarskega strokovnjaka, kateremu bo poverjen arhivski referent za vsa sodišča v LRS. Koi arhivski referent in konzervator bo imel nalogo, da bo po sodiščih pregledoval spise, dozorele za izločanje, nakar bo državnemu arhivu poslal pismeno poročilo in predlog, kateri spisi naj se izločijo"⁹¹.

Dne 9. marca 1950 je Sekretariat za gospodarsko koordinacijo pri Predsedstvu vlade LRS izdal Odredbo o obveznem zbiranju starega papirja, kjer je bilo med drugim določeno, "da se mora do 31. marca izpremiti in odpremiti vse zaloge stare archive in starega papirja v smislu Odredbe podjetjem za zbiranje odpadkov in papirnicam. Vsakomur mora biti razumljivo, da pomeni neizpolnjevanje gornje Odredbe direktno oviranje plana proizvodnje, ker tako ne bo mogoče zbrati v letošnjem planu zbiranja visoke postavke starega papirja, ki je kot surovina planiran v materialni bilanci industrijskih podjetij Ministrstva lahke industrije"⁹².

Že 13. marca 1950 je ODAS vložil protest pri Javnem tožilstvu LRS in Sekretariatu za gospodarsko koordinacijo in od slednjega še isti dan dobilo odgovor, "da odredbe ne bodo spreminjali, glavno je samo to, da oni dosežejo plan, drugo jih ne briga in, da bodo že z 15. marcem začeli z odvozom arhivskega gradiva"⁹³.

Glede na nastalo stauje je ODAS z okrožnico z dne 24. junija 1950 sodiščem naročil, "da morajo ohraniti razen spisov, ki so navedeni v poslovniku, tudi še nekatere druga spise, tako npr. spise stečajnega postopka (S), nekatere pravdne spise in podobno."⁹⁴

⁸⁵ Glej tudi Jelka Melik, *Kazensko sodstvo na Slovenskem 1919-1929 s posebnim ozirom na arhivsko gradivo Deželnega sodišča v Ljubljani*, Ljubljana 1994, str. 92-100.

⁸⁶ Arhiv Republike Slovenije (odslej ARS), Ministrstvo za pravosodje (odslej MP) Org. 99/49-44.

⁸⁷ ARS, Arhiv ARS, šk. 1945-1950.

⁸⁸ ARS, MF, Org. 99/49.

⁸⁹ Ur. list FLRJ, št. 25/1948.

⁹⁰ ARS, Arhiv ARS, šk. 1945-1950.

⁹¹ ARS, MF, Org. 99/49.

⁹² ARS, Arhiv ARS, šk. 1950-1955.

⁹³ ARS, Arhiv ARS, šk. 1950-1955.

⁹⁴ ARS, MF, Org. št. 99/49-44.

Sodišča so bila obveščena tudi o predpisih novega Splošnega zakona o državnih arhivih z dne 23. januarja 1950.

Ministrstvo za pravosodje je 23. januarja 1951 ODAS poslalo poročilo o tem, koliko so posamezna sodišča izločila odpadnega papirja oz. koliko odpadnega papirja imajo še pripravljene za oddajo.

Iz popisa je razvidno, da so nekatera sodišča že oddala kar precejšnjo količino gradiva na odpad, oziroma, da ga imajo pripravljene za oddajo. Sicer pa so podatki, posredovani arhivu, pokazali naslednje stanje:

<i>sodišča</i>	<i>pripravljenega</i>	<i>že oddano</i>
Okrožno sodišče Ljubljana	1500 kg	-
Okrožno sodišče Maribor	-	1610 kg
Okrajno sodišče Celje	50 kg	1831 in 1250 kg
Okrajno sodišče Mežica	-	1985 kg
Okrajno sodišče Radovljica	-	100 kg
Okrajno sodišče Kamnik	20 kg	-
Okrajno sodišče Kočevje	20 kg	-
Okrajno sodišče Kranj	500 kg	-
Okrajno sodišče Brežice	200 kg	-
Okrajno sodišče Ljubljana - mesto	-	720 kg
Okrajno sodišče Novo mesto	500 kg	230 kg
Okrajno sodišče Šoštanj	50 kg	174 kg
Okrajno sodišče Trbovlje	110 kg	-
Okrajno sodišče Trebnje	100 kg	-
Okrajno sodišče Gornja Radgona	250 kg	-
Okrajno sodišče Ljutomer	80 kg	169 kg
Okrajno sodišče Maribor - okolica	300 kg	-
Okrajno sodišče Maribor - mesto	500 kg	-
Okrajno sodišče Murska Sobota	600 kg	-
Okrajno sodišče Ptuj	2500 kg	-
Okrajno sodišče Slovenska Bistrica	-	2420 in 1054 kg
Okrajno sodišče Slovenj Gradec	20 kg	3830 kg
Okrajno sodišče Gorica	80 kg	-
Okrajno sodišče Ilirska Bistrica	25 kg	-
Okrajno sodišče Postojna	1800 kg	-
Okrajno sodišče Tolmin	30 kg	129 kg

Iz poročila Ministrstva za pravosodje LRS zveznemu ministrstvu z dne 9. julija 1951 je v zadevi Problem starega sodnega arhiva med drugim rečeno, "da sodišča v Sloveniji razpolagajo s suhim zavarovanimi prostori, tako, da arhiv v pretežni meri ni ogrožen. Le pri petih okrajnih sodiščih (Kamnik, Kranj, Brežice, Gorica in Ilirska Bistrica) prostori za hrambo arhiva ne ustrezajo, ker so ali pretesni ali pa so v večji meri izpostavljeni vlagi, nevarnosti požara in podobno. Nekaj sodišč sploh nima starega arhiva, ker je bil med vojno uničen (Trebnje, Sežana), druga sodišča so bila ustanovljena šele po vojni in niso ob ustanovitvi prevzela nobenega starega sodnega arhiva (Ljubljana - okolica, Maribor - okolica, Grosuplje, Gorica). Pri nekaterih sodiščih (Celje, Maribor, Gornja Radgona, Slovenj Gradec, Ljutomer) so del starega arhiva prevzela lokalna muzejska društva. Po podatkih

naše ankete je stare arhive pri sodiščih cca 230 m³.⁹⁵

Iz omenjenega poročila Ministrstvu za pravosodje FLRJ je sicer razvidno, da je bila anketa, ki jo je Ministrstvo za pravosodje LRS izvedlo med slovenskimi sodišči izvedena brez prisotnosti predstavnika ODAS in je imela namen pokazati delo in razmere v arhivih sodišč v najlepši luči, ni pa se dotaknila problematike uničevanja arhivskega gradiva.

Navodila za škartiranje⁹⁶ so bila prva navodila, ki so urejala sistem izločanja in so bila pozitivna le v tej smeri, ker so predpisovala vsem uradom, ustanovam..., "da morajo za škartiranje arhivskega gradiva pridobiti dovoljenje državnega arhiva."⁹⁷

S tem predpisom se je sicer nekoliko ustavilo pretirano izločanje, čeprav je bilo navodilo zelo posplošeno pa tudi do neke mere neustrezno, saj ni upoštevalo specifičnosti posameznih republik in zgodovinskih tradicij pri nastajanju arhivskega gradiva.

Spomenica Glavnega arhivskega sveta FLRJ z dne 4. oktobra 1952 je imela predvsem namen, da opozori ustvarjalce in imetnike arhivskega gradiva, da se kljub zakonskim predpisom arhivsko gradivo še vedno uničuje. Šlo je v bistvu za apel, da se prikaže problematika celotne arhivske

⁹⁵ ARS, Arhiv ARS, šk. 1950-1955.

⁹⁶ Ur. list FLRJ, št. 8/1952.

⁹⁷ ARS, Arhiv ARS, šk. 1955-1960.

stroke in nerazumevanje širše javnosti za te probleme. Tako je npr. ODAS že leta 1949 prijavil uničevanje arhivskega gradiva Javnemu tožilstvu LRS, ki pa je 5. oktobra 1949 odgovorilo, "da glede na to, da je hilo gradivo okrajnega sodišča v Ratečah upičeno že leta 1945, dočim so izšli pozitivni predpisi o čuvanju arhivov šele mnogo kasneje, tožilstva takih primerov niso raziskovala, ker tudi v primeru ugotovljenih krivcev ni bilo potrebne zakonske podlage za njihovo kaznovanje"⁹⁸.

Iz nadaljnje korespondence med ODAS in Javnim tožilstvom LRS je razvidno, da le-to ni posvečalo skoro nikakršne pozornosti protestom in peticijam ob uničevanju arhivskega gradiva.

Ne samo Javno tožilstvo LRS, temveč tudi druge sodne inštitucije so kljub zakonskim predpisom imele zelo negativen odnos do arhivskega gradiva, kar je razvidno tudi iz poročila ODAS Glavnemu arhivskemu svetu FLRJ z dne 17. julija 1952, kjer je med drugim rečeno, "da so po mnenju pristojnih za ODAS dovolj dobri kletni prostori sodne palače. Arhivski material je žal mnogim še vedno star nepotreben papir, ki se ga je treba čimprej znebiti."⁹⁹

Tudi dopis ODAS predsedstvu vlade LRS o uničenih arhivih in o nadaljnjem uničevanju arhivskega gradiva z dne 13. oktobra 1952 ni dal nikakršnih rezultatov.

Poleg pretiranega izločanja in uničevanja arhivskega gradiva je prišlo tudi do odtujitve arhivskega gradiva sodišč - katastrskih map s strani Narodnega muzeja. Le-ta si je "protizakonito že leta 1947 prilastil kopije katastrskih map za bivšo Štajersko (602 katastrski občini) in kopije katastrskih map občin Gorenjske. Katastrske mape so arhivsko gradivo in ne muzejski predmet, služijo znanstvenemu raziskovanju ne pa razstavi. Naša ustanova se že pet let bori, da pridejo te mape tja, kjer je ves ostali arhivski material iz mapnega arhiva."¹⁰⁰

Glede izločanja nepotrebne dokumentarne gradiva je sodni poslovnik iz leta 1959¹⁰¹ določal kategorije gradiva, ki se morajo hraniti trajno, in sicer:

- spisi, ki so po svoji vsebini zgodovinskega, znanstvenega ali političnega pomena,
- spisi sodne uprave, ki so pomembni za občo ali krajevno zgodovino,
- gradbeni spisi z načrti in spisi o pravnih razmerjih glede sodnih poslopij,
- spisi o ustanovah in skladih pod sodno upravo,
- zemljiške knjige, registri gospodarskih organizacij in druge javne knjige z vsemi listinami, ki se nanašajo nanje, spisi o osnavljanju in popravljanju javnih knjig, spisi, ki se

- nanašajo na polaganje listin o prenosu lastnine na zemljiščih, ki niso vpisane v zemljiško knjigo, obenem s položnimi listinami ter zadevni vpisniki in pomožne knjige,
- oporoke in druge pomembne listine, ki so izročene sodišču v hrambo, obenem s seznamom listin (Pi) in zadevnima imenikoma,
- kazenski spisi sodb, v katerih je bila izrečena smrtna kazen ali zapor daljši od 10 let,
- pravdni spisi sodb in poravnjav, ki se nanašajo na statusne spore,
- spisi o razglasitvi pogrešane osebe za mrtvo in o dokazovanju smrti,
- spisi, po katerih je še kaj pologov,
- zbirke občih navodil,
- vpisniki K, P, L s pripadajočimi imeniki,
- službeni personalni listi.

Po tem predpisu je sodišče zaprosilo pristojni državni arhiv za dovoljenje, da se izloči kot nepotreben material, ki se ne brani trajno:

- kazenski spisi, v katerih je bila izrečena kazen nad 10 let po 30 letih, za druge kazenske spise po 10 letih
- pravdni spisi, ki se nanašajo na stvarne pravice po 30 letih,
- spise, ki se nanašajo na nepremičnine, zapuščinski in zemljiškoknjižni spisi po 30 letih
- izvršilni spisi po 5 letih
- spisi sodne uprave po 10 letih
- spisi druge stopnje po 5 letih
- vsi drugi spisi po 10 letih
- ostali vpisniki v rokih, kot so določeni za zadeve, ki so v njih vpisane.

Zakon o arhivskem gradivu in arhivih¹⁰² je predpisoval, da mora Republiški sekretariat za prosveto in kulturo izdati navodila o odbiranju arhivskega gradiva iz registraturnega gradiva. Skupnost arhivov je za sodišča izdelala sezname arhivskega gradiva, sama sodišča pa so dajala v potrditev pristojnim arhivom izvršilne izločitvene sezname, ki so jih ali jih še celo sedaj uporabljajo, čeprav od leta 1981 dalje arhivi dajejo pisna navodila na podlagi Pravilnika o odbiranju in izročanju arhivskega gradiva arhivu¹⁰³. Neke vrste tipska navodila za odbiranje arhivskega gradiva so bila podana v Priročniku za strokovno usposabljanje delavcev, ki delajo z dokumentarnim gradivom¹⁰⁴, ki pa ne zadovoljujejo potreb, saj so napisana le za gradivo temeljnih sodišč. Problem izdelave enotnih navodil za sodišča je skušala rešiti komisija, ki so jo sestavljali predstavniki vseh arhivov, potem ko so izšle Spremembe in dopolnitve sodnega poslovnika za redna sodišča¹⁰⁵. Komisija svojega dela ni končala.

⁹⁸ *ibid.*

⁹⁹ *ibid.*

¹⁰⁰ *ibid.*

¹⁰¹ Ur.list LRS, št. 42/216/1959.

¹⁰² Ur.list SRS, št. 4/24/1966.

¹⁰³ Ur.list SRS, št. 34/1590/1981.

¹⁰⁴ Izdal Republiški komite za kulturo, Ljubljana 1984, str. 107-109.

¹⁰⁵ Ur.list SRS, št. 2/128/1989.

Cilj arhivske stroke v Sloveniji je izdelava oz. priprava tipskih navodil za odbiranje arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva rednih sodišč. Do sedaj pri nas še ni bilo izdelanih oz. izdanih nikakršnih tipskih navodil, ki bi določala kategorije arhivskega gradiva sodišč za celotno območje Slovenije. Z uvajanjem računalniške opreme v slovenske arhive pa so se pri regionalnih arhivih pojavile tudi potrebe po enotnem tipskem navodilu za odbiranje arhivskega gradiva rednih sodišč. Medtem, ko je Arhiv Republike Slovenije pristojen za gradivo Vrhovnega sodišča in zato tu ni potrebno tipsko navodilo, pa so regionalni arhivi pristojni za vse gradivo rednih sodišč na svojem območju.

Izdelava tipskih navodil za odbiranje arhivskega gradiva iz dokumentarnega gradiva rednih sodišč (okrajnih, okrožnih, občinskih, temeljnih in višjih sodišč) naj bo ena prvih nalog slovenske arhivske službe, saj prav gradivo rednih sodišč do sedaj iz različnih vzrokov ni prihajalo v arhive tako kot bi moralo.

ARHIVSKO GRADIVO REDNIH SODIŠČ PO LETU 1945 V SLOVENSKIH REGIONALNIH ARHIVIH

Regionalni arhivi v Sloveniji so za svoja območja prevzeli razmeroma malo gradiva rednih sodišč, deloma zaradi pomanjkanja prostora deloma zaradi pretiranega izločanja oz. neohranjenosti gradiva deloma pa tudi zaradi neustreznih odnosov na relaciji arhiv - sodišče kot imetnik oziroma ustvarjalec arhivskega gradiva. Iz do sedaj izdanih vodnikov, ki so jih izdali slovenski arhivi, je težko razbrati, koliko gradiva rednih sodišč za to obdobje hranijo slovenski arhivi. Nekateri arhivi npr. z letom 1945 napravijo mejo (zaključijo fond) in začnejo z novim fondom (Maribor, Koper, Ljubljana - delno), medtem ko drugi arhivi fondov ne delijo oziroma ne postavljajo mejnih letnic (Celje, Ptuj - delno) in prav pri teh je zato težko ugotoviti, koliko je gradiva samo za obdobje po letu 1945.

Tu gre le za gradivo rednih sodišč v regionalnih arhivih (okrajna in okrožna sodišča) ne pa za gradivo Vrhovnega sodišča, za katerega je pristojen Arhiv republike Slovenije.

Sicer pa regionalni arhivi v Sloveniji hranijo sledeče gradivo rednih sodišč po letu 1945:

ZGODOVINSKI ARHIV CELJE:

- Okrožno sodišče Celje (1898-1948); 63,5 tm, popis
Vir: Vodnik po fondih in zbirkah ZAC, 1985

POKRAJINSKI ARHIV KOPER:

- Okrožno sodišče Koper (1945-1954); 8 knjig, 18 škatel; 2 tm, neurejeno

- Okrožno sodišče Gorica (1945-1954); 16 knjig, 23 škatel; 2,9 tm, neurejeno
- Okrožno sodišče Postojna (1945-1954); 14 knjig, 26 škatel; 2,9 tm, neurejeno
Vir: Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ, SR Slovenija, 1984

ZGODOVINSKI ARHIV LJUBLJANA:

Enota za območje obljublanske regije:

- Občinsko sodišče Kamnik (1945-1968); 86 škatel; 8,6 tm, popis 1994
- Okrajno sodišče Lož (1783-1963); 157 škatel, 3 fascikli, 1 knjiga; 16 tm, popis
- Okrajno sodišče Rakek (1933-1963); 6 škatel; 0,6 tm, popis

Enota za Dolenjsko in Belo krajino Novo mesto:

- Okrožno sodišče Novo mesto (1921-1959); 341 škatel, 2 knjigi; 34,2 tm, popis
- Okrajno sodišče Črnomelj (1864-1961); 145 škatel, 14,5 tm, popis
- Okrajno sodišče Trebnje (1899-1957); 49 fasciklov, 50 knjig; 9 tm, ni popisano

Enota za Gorenjsko Kranj:

- Okrajno sodišče Radovljica (1793-1962); 197 fasciklov, 31,5 tm, prevzemni seznam
- Občinsko sodišče Radovljica (1952-1955); 31 tm, ni popisano

Enota v Škofji Loki:

- Okrajno sodišče Škofja Loka (1782 - 1956); 270 škatel, 236 knjig; 46,5 tm, inventar, popis
Vir: Vodnik Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Ljubljana 1992

POKRAJINSKI ARHIV MARIBOR:

- Okrajno sodišče Gornja Radgona (1945-1950); 89 fasciklov, 5 knjig; 13 tm
- Okrajno sodišče Maribor (1945-1950); 92 fasciklov; 23 tm
- Okrajno sodišče Murska Sobota (1945-1950); 53 fasciklov; 10,5 tm
- Okrajno sodišče Slovenska Bistrica (1945-1950); 188 fasciklov; 15 tm
Vir: Vodnik po fondih in zbirkah PAM, 1990

POKRAJINSKI ARHIV NOVA GORICA:

- Okrajno narodno sodišče Tolmin (1944-1947); 1 fascikel
Vir: Arhivski fondovi i zbirke u SFRJ, SR Slovenija, 1984

ZGODOVINSKI ARHIV PTUJ:

- Okrajno sodišče Ptuj (1880-1964); fond je razdeljen v štiri obdobja, četrto obdobje obsega čas 1946-1964; sumarni popis in prevzemni popis
Vir: Vodnik po fondih in zbirkah ZAP, 1985

ZUSAMMENFASSUNG

ORGANISATION ORDENTLICHER GERICHTE IN SLOWENIEN NACH 1945

BRANE KOZINA, ŽARKO BIZJAK

Ordentliches Gerichtswesen nach dem zweiten Weltkrieg erlebte mehrere Änderungen als Folge des "Dekaden-änderns" der Verfassungsordnung Jugoslawiens. Im Orga-

nisationssinne sind wir heute Zeugen des finsten Zeitalters der Änderungen, was aber das Handeln mit Akten angeht, waren die Änderungen schon schwer zu folgen. Neben dem allgemeinen Organisationsändern des Gerichtswesens, der materiellen und Prozeßgesetzgebung kam es immer wieder zum Gerichteaufheben und -gründen, wobei sich sowie die territoriale Zuständigkeit als auch die Unterordnung der Gerichte erster Instanz unter Gerichte zweiter Instanz änderte.

Cehovsko spričevalo dimajskih tesarskih mojstrov s pogledom na mesto Dunaj, Dunaj, 3. 7. 1780
Dunajski mestni in deželni arhiv, spričevalo, Dunaj, 1. okraj